

ДӘРІС ТЕЗИСТЕРІ

№ апта	Дәріс тақырыптары мен тезистері	Сағат көлемі
№ 1 дәріс	Мәдениеттану ғылым ретінде: зерттеу пәні, әдістемесі, мақсаттары. Қарастырылатын мәселелер (дәріс жоспары): 1. Мәдениет тұжырымдамасының қалыптасу тарихы: мәдениеттің мәні мен функцияларын анықтаудың әртүрлі әдістері. 2. Мәдениет морфологиясы. 3. Мәдениет, оның адам өмірі мен іс-әрекетіндегі орны мен рөлі Мәдениет туралы білімнің мәнін ашу. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Мәдениеттану ғылым ретінде мәдени үрдістің заңдылықтарын, материалдық және рухани мәдениеттің ескерткіштері мен құбылыстарын, сондай-ақ адамдардың мәдени мүдделері мен қажеттіліктерін, олардың мәдени құндылықтарды сақтауға, көбейтуге және беруге қатысуын зерттейді. Мәдениеттану оқу пәні ретінде философиямен, археологиямен, тарихпен, психологиямен, этнографиямен, дінтанумен, әлеуметтанумен, өнертанумен көп дәрежелі өрлеуде пайда болды және сондықтан толық негізбен білімнің интегративті саласы деп аталуы мүмкін. Бұл адам мен қоғамның болмысы мен қызметіне бағдарланатын әлеуметтік-гуманитарлық ғылым. Этимологиялық тұрғыдан «мәдениеттану» сөзі орыс тіліне Мәдениет туралы ғылым ретінде аударылады. Мәдениеттану пәні мен объектісі Мәдениеттану пәні (тәсілге байланысты) осы ғылымның қалыптасуының әр түрлі кезеңдерінде түсінді. Негізгі анықтамалар пән мәдениеттану жинақталады келесі: 1. Мәдениеттану мәдениеттің мазмұнын, құрылымы мен динамикасын, оның шығу тегін, мәдени құндылықтарды іріктеу мен беруді зерттейді (А. Я. Флиер). 2. Мәдениеттану семиотикалық жүйелерді зерттейді: белгілер, символдар, өнер тілі және адам шығармашылығының барлық саласы (Ю. Лотман, А. Кармин). 3. Мәдениеттану мәдениетті адам өмірінің мәнін бекіту арқылы шығармашылықпен өзін-өзі іске асырудың әмбебап тәсілі ретінде зерттейді. Мәдениеттің көптеген анықтамалары бар. Бұл мәдениеттің әртүрлілігімен, оны түсінумен байланысты. Мәдениеттің антропологиялық түсінігі туралы айтуға болады. Кез келген мәдениет — бұл жеке адамның немесе қоғамның өмір салты. Ол бірегей және бірегей. Міне, осы тәсілдің кейбір анықтамалары: — мәдениет-адамзаттың өмір сүру тәсілі; — мәдениет-адамзат құрған нәрсенің барлығы; — мәдениет — бұл жалпы өмір салты, адамның табиғи ортасы мен экономикалық қажеттіліктеріне бейімделу тәсілі. Мәдениетті әлеуметтік түсінуде қоғамның дамуын анықтайтын мәдени құндылықтарға екпін жасалады: — Мәдениет-тіл, эстетикалық талғам, білім, сенім мен салт-дәстүр; — мәдениет-бұл мұра өнертабыстар, заттар, техникалық процестер, идеялар мен әдет-ғұрыптар;	1

	— мәдениет-ойлаудың жалпы қабылданған тәсілі. Мәдениетке философиялық көзқарас қоғам өмірінде мәдениеттің негізін немесе оның даму себебін құрайтын кейбір заңдылықтарды бөліп көрсетеді. Бұл мәдениет құбылыстарының сыртқы сипаттамасы немесе аударылуы емес, қоғамда болып жатқан процестердің мәніне ену. Мұндай түсінікте: — мәдениет-бұл өмірді ұйымдастырудың түрлері мен формаларында көрсетілген қоғамның, адамның шығармашылық күші мен қабілеттерінің Тарихи белгілі бір даму деңгейі; — мәдениет-әлеуметтендіру процесінің көмегімен қоғамда берілетін тұрақты материалдық емес мазмұн. Мәдениет тракторларының мұндай көптүрлілігінің себебі адам болмысының Сарқылмас және көп қырлылығы болып табылады. Әрбір зерттеуші мәдениеттің бір жағына назар аударады. Оны тек мәдениеттанушылар ғана емес, философтар, әлеуметтанушылар, тарихшылар, аксиологтар, антропологтар да зерттейді... Және мәдениет сияқты көп өлшемді құбылысқа жалпы көзқарас оңай емес. Философиялық ғылымда (ал біз осындай тәсілді ұстанатын боламыз) адам қызметінің жиынтық нәтижесі ретінде Мәдениет туралы түсінік болып табылады. Бұл көзқарас белгілі философтар-мәдениеттанушылардың (П. С. Гуревич, А. Я. Гуревич, А. А. Аверинцев, В. В. Иванов, М. С. Каган, Ю. М. Лотман, М. К. Межуев, В. И. Полщук, В. Н. Ескерту. Кейбір авторлар мәдениет ұғымына және қызметтің өзіне, өзге де «технологиялық» қызметті (құралдар мен тетіктерді), үшіншісі — тек шығармашылықты қамтиды. Бірақ оларды философиялық тұрғыдан мәдениет идеялардың немесе заттардың жиынтығы ретінде емес, адамның өмір сүруінің және оның өзіне деген қарым-қатынасының тәсілі ретінде түсінеді. Мұндай тәсілде әрбір мәдениеттің қарапайым сипаттамасы аз. Әрбір мәдениеттің ерекше сипатын түсіндіру және түсіну қажет. Осы тектес зерттеумен айналысатын ғылыми пәннің атауы пайда болды — мәдениеттану. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Мәдениеттану ғылым ретінде дамыды: 20 ғ. басында 17 ғасырдың соңында 19 ғ.соңғы үштен 16 ғ.бірінші жартысында 18 ғ-дың ортасында Мәдениеттану пәні: Құқық Адамзат тарихы Ритуал Өнер Мәдениет Мәдениеттану білімнің қай саласына жатады? Жаратылыстану ғылымдары Гуманитарлық ғылымдар Саяси ғылым Әлеуметтік ғылымдар Тарихи ғылымдар «Мәдениет» термині қай тілден шыққан? Латын Орыс	
--	--	--

	Грек Ағылшын Араб «Мәдениет» терминінің бастапқы мағынасы қандай? Тәрбие Ағарту Өнер Татуировка Жерді өңдну Мәдениет, тұтас жүйе ретінде, әдетте, формаларға бөлінеді: дін, өнер, білім биологиялық және рухани биологиялық және физикалық физикалық және материалдық материалдық және рухани	
№ 2 дәріс	Қазіргі заманғы ғылымдар жүйесіндегі мәдениеттанудың алатын орны және басқа ғылым салаларымен байланысы Қарастырылатын мәселелер (дәріс жоспары): 1. Мәдени антропология. Мәдени философия. 2. Адамның үш мәдени-рухани жағдайы. Адамды мәдени-рухани реформалау жолдары. 3. Адамгершілік сезімдер, олардың адамдардың рухани әлеміндегі рөлі. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Мәдениет туралы Білім ұзақ уақыт философияда қалыптасты. Мәдениеттану философиядан басқа ғылымдармен - физика, химия, биология, әлеуметтанумен бірдей" шықты". Бірақ ғылым тәуелсіздікке ие бола отырып, философиямен байланысын жоғалтпайды. Кез-келген ғылымда философиялық проблемалар бар. Олар оның дүниетанымдық негіздеріне және ғылыми білімнің әдіснамалық принциптеріне қатысты. Бұл Мәдениеттанудың мәдениет философиясымен арақатынасына да қатысты. Физика философиясы немесе Биология философиясы осы ғылымдардың философиялық мәселелерінің саласы болғандықтан, мәдениет философиясы Мәдениеттанудың философиялық мәселелерінің саласы болып табылады. Соңғысы мәдениеттің мәні, болашағы, оның дамуының мақсаттары мен тағдырлары, оның қоғамдық өмірдегі рөлі және адамзаттың тарихи прогресі және т. б. туралы мәселелерді қамтиды. Мәдениет философиясына мәдениетті ғылыми зерттеу құрылуы керек алғышарттарды негіздеу, мәдениеттің дамуындағы оң және теріс сәттерді бағалау, қоғам мен жеке тұлғаның мәдени дамуы бағдарлануы керек мұраттарды қалыптастыру, осы мұраттарға жетудің жолдары мен әдістерін анықтау үшін жүгіну керек. Қазіргі мәдениеттануда философиялық ойлар жаратылыстану ғылымдарына қарағанда әлдеқайда маңызды рөл атқарады. Мәдени антропология адамның өмірін белгілі бір мәдени ортада қарастырады және оның тұлғаның қалыптасуы мен дамуына әсерін зерттейді. Адамдардың психикасы мен рухани әлемінің олар өмір сүретін мәдениеттің ерекшеліктеріне тәуелділігі басты назарда. Әр түрлі мәдени факторлардың рөлі зерттеледі – отбасы, білім мәдениетінде бар білім, нормалар мен құндылықтар, адамның өмір жолының әр кезеңіндегі өмір мен еңбек жағдайлары. Мәдени антропологияның жеке және жалпы, ерекше және әмбебап адамның мәдени өмір салтының арақатынасына жарық түсіретін деректері мәдениеттану теориясы үшін үлкен маңызға ие. Қазіргі уақытта мәдениетті оның әртүрлі аспектілерінде зерттеу мәдени білімнің саралануының одан әрі өсуіне әкеледі. Мәдени зерттеулердің жаңа	

	бағыттары пайда болады, олар арнайы ғылымдар мәртебесіне ие болады: Мәдениет психологиясы, мәдени лингвистика, отбасы мәдениеті, балалық шақ мәдениеті, еңбек мәдениеті, бос уақыт мәдениеті және т.б. мәдени ғылымдар философиямен, тарихпен, этнографиямен және басқа да әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдармен пәнаралық байланыста дамиды. Мәдениеттану мәселелері жан-жақты болғандықтан, оларды түсінудің бірыңғай тәсілі бола алмайды. Басқа әлеуметтік ғылымдарға сүйене отырып, олардың тәжірибесін алу және дамыту арқылы мәдениеттану ғылыми танымның әртүрлі әдістерін қолданады – байқау, эксперимент, ұқсастық, модельдеу, талдау және синтез, индукция және дедукция, гипотезалар, мәтіндерді талдау. Мәдениеттануда мәдениетке енуді түсінумен, оның құбылыстары мен құндылықтарының ішкі мағынасына енумен байланысты әдістер қолданылады. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Ең кең философиялық мағынада мәдениет дегеніміз не? Табиғат, табиғи әлем Адамгершілік Ізгілікті әлем Дәстүр Өнер Мәдениеттану білімнің қай саласына жатады? Жаратылыстану ғылымдары Гуманитарлық ғылымдар Саяси ғылым Әлеуметтік ғылымдар Тарихи ғылымдар Мәдениеттанудың теориялық негізі: Мәдениет философиясы Тарих философиясы Тарихи материализм Әлеуметтану Қоғамтану Мәдениет пен тәрбиенің ішкі байланысын ескере отырып, ежелгі гректер үшін төмендегі терминдердің қайсысы анықталды? Мораль Техне Эвдемона Жаратылысы Пайдеа Өркениет терминінің бастапқы этимологиялық мағынасы? Азаматтық Адамгершілік Қоғам Мемлекеттік құрылым Қалалық өмір салты	
№ 3 дәріс	Архаикалық мәдениет. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Архаикалық мәдениеттің түрлері. Ежелгі Рим мәдениеті. Ежелгі Греция Мәдениеті. Ежелгі Египет. 2. Екі өзеннің мәдениеті (Шумер-Аккад). 3. Ежелгі Үндістан Мәдениеті. Ежелгі Қытай Мәдениеті.	2

Осы дәрістің қысқаша мазмұны:

Мәдениеттің қайнар көздері туралы айтатын болсақ, біз әрдайым адамзаттың рухани өмірінің құндылығында біртіндеп өзгерген ежелгі қасиетті рәсімдер мен рәсімдерге жүгінеміз. Таза адамның меншігі, шығармашылық іс-әрекет актісі бола отырып, мәдениет-адамзаттың жиынтық рухани тәжірибесі. Бұл" қайталама "жасанды орта, оны адам табиғатқа" салады". Қоршаған ортаға тіл, әдет-ғұрып, идеялар, сенімдер, әдеттер, әлеуметтік ұйымдастыру, бағалау жүйесі кіреді.

Египет туралы сөйлескенде, біз бірден үлкен Египет Пирамидаларын ассоциативті түрде еске аламыз. Мысырлық перғауындар осы алып құрылыстарды салу арқылы ұрпақтарының ғасырлар бойы керемет тарихи мұрасымен қамтамасыз ете алатындығын білді ме? Бүгінгі таңда туризм саласындағы жетістіктер ең алдымен сәулет кешенінің осы бөлігімен байланысты.

Ежелгі Египеттің өзіндік мәдениеті ежелгі дәуірден бері өте тартымды болды. Ежелгі Грецияның ғалымдары мен философтары мысырлықтардың даналығын оқыды. Ежелгі Рим елдің мемлекеттік құрылымының үйлесімді құрылымына таң қалды, ал барлық саяхатшылар мен саудагерлер бүкіл әлемге пирамидалардың ертегі елі туралы жаңалықтар таратты.

Француз ғалымы Ф. Шампольен мысырлық жазбаларды – ежелгі иероглифтерді оқып, перғауындардың өмірінен құпияларды ашқанға дейін көптеген ғасырлар өтті. Египет жазуы әріптік-слогдық болды, ең көп қолданылатын иероглифтер 700-ге жуық болды. Египет иероглифтерінің негізінде алфавиттік хат пайда болды, оны жасаушылар ежелгі финикиялықтар болды, соңғысынан ежелгі грек алфавиті пайда болды, ол өз кезегінде латын алфавитінің негізіне айналды.

Ежелгі Египет ежелгі дәуірде (б.з. д. XXVIII – XXIII ғғ.), орта (Б. з. д. XXI - XXVIII ғғ.) және жаңа патшалықта (б. з. д. XVI – XI ғғ.) өз шыңына жетті. Орта патшалықтың ең бай әдебиеті әртүрлі жанрларды қамтыды: ертегілер, ілімдер, құдайлардың құрметіне әнұрандар, поэзия, мифтер, повестер және т. б.

Африканың солтүстік-шығыс бөлігінде, Ніл өзенінің аңғарында орналасқан Египет өркениеті б.з. д. IV мыңжылдықтың соңында пайда болды – б. з. д. III мың. е. бұл перғауындар патшалары басқаратын құл мемлекет болды, оларға діни қызметкерлер –дәрігерлер, сиқыршылар, инженерлер мен саясаткерлер көмектесті.

Осы уақытқа дейін Египеттің ерекше сәулеті барлық қажылардың қиялын таң қалдырады, бұл Құдайдың күшіне сенудің жарқын дәлелі

Шумер-Вавилон өркениеті Батыс Азия өзендерінің – Жолбарыс пен Евфраттың арасында орналасқан жерлер болды. Ежелгі өркениеттер – солтүстігінде Ассирия, оңтүстігінде Вавилония, Шумер және Аккад пайда бола бастады. Вавилония Шумер мен аккад патшалықтарының мұрагері ретінде өсіп, өркендеді, бірақ ассириялықтар жаулап алды.

Ассирия билігі Вавилон мәдениетінің көптеген жетістіктерін қабылдады,бірақ оны VII ғасырда мидиялықтар қиратты. б. з. д. VI ғасырда Навуходоносор патшасы кезінде Месопотамия мәдениеті өзінің соңғы көтерілісін бастан кешірді. Осылайша, Гүлдену екі мың жылға созылды, содан кейін екі жарым мың жыл бойы бұл ежелгі өркениеттер жер астында демалды. Олардың мәдениеті Алдыңғы Азияның одан әрі тарихына қатты әсер етті.

Месопотамия аумағында алғашқы қоныстар б.з. д. VII мың. пайда болады. V – IV мыңға дейін көптеген ауылдар мен ауылдармен қоршалған қала – мемлекеттер (Ур, Киш, Аккад, Вавилон және т. б.) пайда болады. Қаланың

басында жоғарғы діни қызметкер немесе қалалық милиция жетекшісі болды. Көпшілігі осы қалалар болды негізделген земледельческими тайпалар – шумерами отырып, оның бастау алады, өркениет Месопотамии. Ур Шумердің астанасы болды. Қазба жұмыстары кезінде бай зергерлік бұйымдар мен алтын ыдыстар табылды. Шумерлер зергерлік бұйымдар мен бұйымдардың керемет шеберлері болды. Олардың арқасында шумерлердің арбаларды бірінші болып ойлап тапқанын білуге болады. Аккад қаласы жүз жылға жуық уақытқа созылды. Бұл Месопотамия өнері тарихындағы жаңа жарқын кезең болды. Сол кездегі рельефтерде адам денесінің пропорциялары, портреттік ерекшеліктері дұрыс беріледі, мифологиялық және фольклорлық тақырыптар бойынша сюжеттер пайда болады.

Б.з. д. II мыңжылдықтың басында пайда болған Вавилон қаласын жаулап алушылар бірнеше рет қиратты. Бұл әр түрлі ұлттардың 100 мың адамы өмір сүрген Алдыңғы Азиядағы ең үлкен қала болды.

Ол Евфраттың екі жағалауында орналасқан. Мұнаралары бар екі қабырға қаланы қоршап алды. Қабырғалардың ұзындығы сегіз шақырымға жетті. Олардың алдында кірпішпен қапталған және суға толы шұңқыр бар. Қала қол жетімсіз болды. Вавилон арқылы Ұлы Солтүстік қақпадан басталған кең басты көше өтті. Бұл көшедегі қақпа мұнаралары мен үйлердің қабырғалары көк және қызғылт плиткалармен – күн сәулесімен жарқыраған сазды плиткалармен жабылған. Қалада қақпаның жанында "ілулі бақтары" бар патша сарайы тұрды, ортасында жеті деңгейлі ғибадатхана мұнарасы 90 метрге көтерілді. Вавилондықтардың сенімдері бойынша ол жерді Аспанмен байланыстырды. Оның жоғарғы орысы алтын түспен боялған. Онда тек "Құдайдың атынан", яғни бас діни қызметкерлер ғана көтеріле алады. Мұнарадан діни қызметкерлер аспан денелерінің қозғалысын бақылап отырды. бұл Библияда адам менмендіктің символы ретінде сипатталған әйгілі "Вавилон мұнарасы" болды. Адамдар оларға ашуланған және Вавилон мұнарасын қиратқан Құдайға жете алады деп есептеді, ал адамдар көптеген тілдерде сөйлеп, өздерін құдайдан жоғары қоюға батылы жетпеуі үшін әртүрлі халықтарға бөлінді. Сарай мен мұнараның жанында ғибадатханалар мен бақтар мен субұрқақтары бар үлкен талғампаз үйлер болды. Вавилонның шеттері балшық пен қамыстың саятшаларымен тығыз салынған.

Қалалық базарларда көптеген адамдар жиналды. Мұнда әлемнің түкпір-түкпірінен әртүрлі, таңғажайып тауарлар ағылды. Вавилондық маталар әсіресе танымал болды. Қаланың өзі евфратпен батысқа қарай Шығыс бөліктерге бөлінген ұзартылған тіктөртбұрыш болды. Негізгі жол Бабылдың меценаты мардуктың ғибадатханасын Иштар Құдайының Солтүстік қақпасымен байланыстырды. Вавилон көшелері мен бекініс қабырғаларын жоспарлау

Вавилон әдебиетіндегі басты этикалық мәселелердің бірі-гилгамеш шығармасының негізін қалаған адамның азап шегуі мен еріксіз өлімінің себептері мәселесі болды.

Үндістан – әлемге көптеген әдемі ертегілер, қазыналар, сәулет және өнер ескерткіштерін сыйлаған таңғажайып ел, әлемдегі ең маңызды діндердің бірі-буддизм пайда болған ел.

Біздің көпшілігіміз үшін Үндістан әйгілі хош иісті үнді шайымен, Үнді преясының билеушілерімен – керемет пілдермен, билермен, әндермен, "Зита және Гита" фильмімен, Аграх Тәж Махалдағы керемет сараймен және, әрине, буддисттік мүсіндермен байланысты.

	Үндістанда әртүрлі мәдениеттердің әртүрлі кабаттары соншалықты әртүрлі болды, сондықтан біз әлемнің барлық елдерінен туристер ағынын таусамыз, қажылар аймақтың сұлулығына таңдану және ежелгі әдеби ескерткіштер - "Ведам"білімімен танысу үшін осында жиналады. Өткен ғасырдың 20-жылдарында қазба жұмыстары Үндістанды мекендеген ежелгі халықтардың іздерін тапты. Инд өзенінің жағасындағы Мохенджо –Дародағы және Рави өзенінің жағасындағы Хараппадағы (Пенджаб) археологиялық зерттеулер б.з. д. III-II мың жылы Үндістанның солтүстік-батысында Тәуелсіз Мемлекеттер дамығанын дәлелдеді. Қалалардың дұрыс орналасуы, канализациясы және діни дәрет алу бассейндері болды. Археологтар қоладан жасалған бұйымдар, зергерлік бұйымдар, қызыл-қара өрнекті керамика тапты. Мұның бәрі алғашқы үнді мемлекеттерін мұра етті. Буддизм - әлемдегі үш діннің ішіндегі ең көнесі. Ол бес ғасыр бойы христиандықтан "үлкен", ал ислам он екі ғасыр бойы одан" жас". Біздің дәуірімізге дейінгі 1 мың жылдың басында Үндістанда ведизм деп аталатын дін пайда болды (ежелгі діни мәтіндердің атауынан шыққан – Веда; Веда –білім). Ведалардың алғашқы мәтіні б.з. д. 3 мың. Ж. Ведалар төрт гимндер (самхит), әндер, сиқырлы заклинание, дұғалардан тұрады: Ригведа, Самаведа, Ягурведа және Атхарваведа. Бұл жинақтардың әрқайсысы уақыт өте келе салттық, сиқырлы, философиялық мағынаның әртүрлі түсініктемелерімен және толықтыруларымен – Брахмандармен, Араньяктармен, Упанишадтармен толықты. Упанишадтар сөзбе – сөз "мұғалімнің аяғында отыру" дегенді білдіреді, яғни оның сөздеріне назар аудару философиялық мазмұнға толы олар әдетте данагөй мұғалімнің оқушымен немесе шындықты іздейтін және оның шәкірті болатын адаммен диалогы болды. Упанишадтың жалпы саны жүзден асады, бірақ олардың ішіндегі ең бастысы-оннан аспайтын ескі Упанишадтар. Упанишадтар оның алты негізгі мектебінің қалыптасуына ықпал етті: миманс, веданта, санкья, йога, нья, вайшешика. Брахманизм жүйесінде олардың барлығы шындықты түсіндірудің тең формасы болып саналады. Сол кездің өзінде жанның қоныс аударуы және қоғамның касталарға бөлінуін қасиетті ететін Карма (тағдыр) туралы ілім пайда болды. Бұл идеялар Үндістанның рухани өмірінің негізін қалады, өркениеттің әлеуметтік құрылымына әсер етті және үнді тарихының үлкен кезеңінде сақталып, таңғажайып өміршеңдігін көрсетті. Сонымен, грек тарихшысы 1 б. з. д. - Сицилиялық Диодор Үнді касталары туралы былай деп атап өтті: "оларға әйелін басқа тұқымнан алуға рұқсат етілмейді, өмір салтын немесе кәсібін өзгертуге рұқсат етілмейді. Мысалы, жауынгер бола отырып, егіншілікпен айналысу немесе қолөнерші бола отырып, философияда жаттығу жасау". Арийлердің ежелгі ата-бабаларынан үндістер өз қоғамының құрылымына касталық қатынастар жүйесін әкелді. Үндістан көптеген түрлі князьдіктер болды, әрқайсысының басында билеуші раджа немесе махаража болды, оның билігі брахмандардың (діни қызметкерлердің) кастасын қолдады, келесі сатыда әскери аксүйектер – кшатрия кастасы, содан кейін қарапайым жұмысшылар мен шаруалар – вайшя мен шудра болды, соңында иерархияның соңғы сатысында қол жетпейтін – чандалдың кастасы болды, олар қоқыс жинаушылар және жерлеу жұмыстарымен айналысқан адамдар болды. Олар бір-бірімен араласпады, үйленбеді және сөйлеспеді.	
--	---	--

Қытай біздің санамызда ежелгі қасиетті айдаһарлардың рәсімдері мен мерекелері, империялық сарайлар мен әулеттер, Ұлы Қытай қабырғасы, Ең епті Шао – Линь монахтары, жекпе-жектің әр түрлі түрлері, таңқаларлық иероглифтер, фэн-шуй және осы бірегей өркениеттің басқа да құпиялары мен құбылыстары бар ең өнімді, көп миллиондық ел ретінде қабылданады.

Егер XIII ғасырда Лондон, Париж, Венеция және Флоренция сияқты еуропалық қалаларда шамамен 100 мың адам өмір сүрсе, онда XI ғасырда Қытайда жарты миллионнан миллионға дейін халқы бар қалалар болды.

Қытайда көптеген жылдар бойы өмір сүрген әйгілі венециялық көпес Марко Полоның (XIII ғ.) әңгімелеріне сәйкес, бұл елде көптеген керемет қалалар болды, олардың арасында жебелер, төселген жолдар, ағаштармен көмкерілген, төрт жүзге жуық жылқы (негізінен, біз үшін, көшпелілердің ұрпақтары бұл таңқаларлық емес), 50 мыңға дейін адам сиятын алып базарлар бар, біз бірден біздің Алматы базарларын елестете аламыз, онда адамдар саны да аз емес, бірақ бұл қазір!

Шығыстың ірі қалаларында қолөнер дамыды, ол өте жоғары шеберлікке қол жеткізді, еуропалықтар жібек, фарфор, қару-жарақ, дәмдеуіштер сатып алу үшін осында арнайы келді және ұзақ уақыт бойы оның орнына көп нәрсе ұсына алмады. 1793 жылы Англиядан ресми миссия Қытайға сауда туралы ұсыныспен келген кезде, император өзінің елі ағылшын өнімдеріне мұқтаж емес деп мақтанышпен жауап берді.

Ескі империялар ыдырап, олардың орнына жаңа мемлекеттер пайда болды. Көшпенділер ордалары мәдениеттің басқа ошақтарын жойып, өркениеттің өміріне қауіп төндірді. Үнді, қытай, араб, жапон мәдениеттерінің алуан түрлілігі көптеген факторларға байланысты болды, олардың арасында құтқару діндері және мемлекеттілікке, ресми идеологияға, адамдардың дүниетанымына және олардың мінез-құлқына, еңбек этикасына және т. б. әсер ететін құндылықтар жүйесі маңызды рөл атқарды.

Қытай өркениеті ежелгі дәуірден орта ғасырларға жаһандық өзгерістерсіз және Батыстағыдай барлық негіздердің жойылуынсыз өтті. Орта ғасырлар Қытайда Еуропаға қарағанда ертерек басталды, XI-XIV ғасырларда. б. з. д. феодалдық қатынастар қалыптасты, құлдыққа ие болды. Қоғамның мемлекеттік құрылымы және оның моральдық негіздері өзгерді және өзгерді.

Қытай тарихындағы бетбұрыс конфуцианизмнің пайда болуы болды.

Біздің дәуірімізге дейінгі бірінші мыңжылдықтың ортасында философ Конфуций (б.з. д. 551 – 479 ж. ж.) өркениеттің еті мен қаны болуға арналған ілім жасады. Оның философиялық жүйесінің мақсаты мемлекетті үйлесімді әлеуметтік қатынастармен берік моральдық принциптерге негізделген идеалды ету болды.

Өз заманының ең ірі ғалымы, ол алғашқылардың бірі болып адам болмысына, адам өмірінің мағынасына, адамның ұмтылыстары мен тілектерінің шығу тегіне қызығушылық танытты. Оларды түсіндіруге тырысып, ол өзінің тәжірибесін басшылыққа ала отырып, бірқатар қызықты идеяларды ұсынды. Конфуцийдің бүкіл өмірі осы шындықты іздеуде, өмірдің және бүкіл ғаламның мағынасын түсінгісі келді.

Б. з. д. Греция Балқан түбегінің оңтүстігін, Эгей аралдарын және Кіші Азияның батыс жағалауын басып алды.

Б.з. д. 500 ж. Грецияның тарихында ең маңызды өзгеріс орын алады – ұлы грек отарлауы басталады. Ол батысқа (Сицилия, Оңтүстік Италия, Оңтүстік Франция, Испанияның шығыс жағалауы), солтүстікке (Фракия,

Жерорта теңізінен Қара теңізге дейінгі бұғаздар), Оңтүстік-Шығысқа (Солтүстік Африка, Левант) барды.

Грецияда құнарлы жер аз болды, нан мен жер жетіспеді. Отарлау сауда үшін жаңа мүмкіндіктер ашты, бұл өз кезегінде кеме жасау мен онымен байланысты барлық қолөнердің дамуын жеделдетті. Колонияларда бай қалалар тез өсті: Халкида, Коринф, Мегара, Милет, Эретрия және басқалар.

Олардың арасында және метрополия (грек тілінен аударғанда "ана-қала". Қала-отарлау жүзеге асырылатын мемлекет) берік сауда байланыстары орнатылды. Колониялардан Балқан түбегі соншалықты кедей болды-астық, орман, металдар және өнімдер. Өз кезегінде Греция әйгілі болған тауарлар метрополиядан әкелінді: қолөнер бұйымдары, шарап, зәйтүн майы.

Ежелгі Грецияда олимпиада ойындары пайда болғаны таңқаларлық емес. Бұл теңіз элементтерімен күрес, жаңа, белгісіз жерлерді игерудегі қиындықтар батыл, бастамашыл, қабілетті және өз ісін білетін адамдардың пайда болуын талап етті. Сондықтан, ежелгі грек қоғамының өмірінде жеке тұлғаға табыну және адамдар арасындағы бәсекелестік принципі пайда болды. Грекияда алғаш рет спорттық жарыстар-Олимпиада ойындары пайда болғаны кездейсоқ емес. Бұл адамның Құдайдың кемелділігі, әдемі жаны мен денесі үшін керемет мерекелер болды. Физикалық күші мен тектілігі бар мінсіз тұлғаның идеалы батырлар, жартылай адамдар туралы көптеген мифтерде көрініс тапты (Геркулес, Прометей және т.б. туралы мифтер).

Ежелгі гректер мәдениетінің ерекшелігі агон, яғни бәсекелестік бастама болды. Мысалы, Гомердің өлеңдеріндегі асыл ақсүйектер күш, ептілік пен табандылықпен жарысады, ал бұл жарыстарда жеңіске жету тек материалдық игіліктер ғана емес, сонымен қатар даңқ пен құрмет әкелді.

Ойындар ақсүйектер сипатына ие болды, өйткені оларға құлдар, жартылай еркін және шетелдіктер қатыса алмады. Олимпиада ойындары алғаш рет б.з. д. 776 жылы Олимпияда Олимпиада Зевсінің құрметіне өткізіліп, содан бері әр төрт жыл сайын қайталанады.

Ойындар бес күнге созылды және осы уақыт ішінде бүкіл Грецияда бейбітшілік жарияланды, осы уақытта полис қалалары бір – бірімен соғыспады. Бұл ежелгі Грецияның маңызды бітімгершілік жетістіктерінің бірі болды.

Олимпиада жеңімпаздарының құрметіне Олимпиадалық Зевс ғибадатханасының қасиетті тоғайында мүсіндер орнатылды, туған қалаларында олар батырлар ретінде құрметтелді және зәйтүн бұтағымен марапатталды. Спортшылар жүгіруден, жұдырықтасудан, арбалар жарысынан жарысты. Кейінірек Дельфидегі Пифтік ойындар Олимпиада ойындарына қосылды –Аполлонның құрметіне) - жеңімпазға лавр гүл шоқтары берілді,

Истмий (Посейдон құдайының құрметіне) коринфтік истмуста, онда карағай бұтақтарының шоқтары және, сайып келгенде, Неміс ойындары (Зевстің құрметіне) марапатталды.

Барлық ойындарға қатысушылар адам костюмінде (нагими) өнер көрсетті, сондықтан әйелдерге өлім жазасынан қорқып, ойындарға қатысуға тыйым салынды. Спортшының әдемі жалаңаш денесі ежелгі грек өнерінің ең көп таралған мотивтерінің бірі болды.

Біздің дәуірімізге дейінгі IV ғасырдың екінші жартысында Александр Македонскийдің жорықтары (б.з. д. 334-324 жж.) арқасында Греция Кіші,

	Алдыңғы, жартылай орта және Орталық Азияны Инданың төменгі ағысына дейін, сондай-ақ Египетті қамтыған алып империяға айналды. Грек қауымдастығының ерекшеліктері елдің саяси өміріне, құндылықтар жүйесіне, әдебиет, өнер, философия ерекшеліктеріне және тұтастай өркениет тарихына әсер етті. Бұл қоғамдық саясат болды, оған тек ауыл халқы ғана емес (Шығыста да), сонымен бірге қала тұрғындары да кірді. Егер ол еркін және жеке меншікке ие болса, тек грек қауым мүшесі бола алады. Қоғамның барлық мүшелері –еркін меншік иелері-саяси құқықтарға ие болды (әрқашан бірдей бола бермейді), бұл оларға мемлекеттік қызметке қатысуға мүмкіндік берді. Сондықтан грек саясаты азаматтық қоғам деп аталады. Саясат ішінде азаматтық құқық қалыптасты, яғни қоғам мүшелерінің құқықтары мен міндеттерін анықтайтын, оларға кейбір әлеуметтік кепілдіктер беретін заңдар жиынтығы қалыптасты. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары «Қарабайыр мәдениет» кітабының авторы? Л. Уайт Э. Тайлор Ф. Кисинг З. Фрейд Б. Малиновский Табу-бұл: Рұқсат Тыйым салу Күнә Рұқсат етілмеген мінез-құлық. Жақсылық Ежелгі қытай әдебиетінің ең көне жазба ескерткіштері: "Әндер кітабы" және " өзгерістер кітабы» "Махаббат "және" Рамайна» "Аңыз лукреций» "Нибелунг әні» "Қылыш жолы» Ежелгі Месопотамия Құдайлары: Осирис, Исис. Маат, Сол, Ра Брахма, Вишну және Шива Денгир, Мардук, Шамаш, Ан-Ки Артемида, Гелиос, Ника, Дионис Юпитер, Джуно, Минерва, Диана Ежелгі Үндістан Құдайлары: Осирис, Исис. Маат, Сол, Ра Брахма, Вишну және Шива Денгир, Мардук, Шамаш, Ан-Ки Артемида, Гелиос, Ника, Дионис Юпитер, Джуно, Минерва, Диана Трагедия жанр мен көзқарас ретінде қайда пайда болды? Вавилон Ежелгі Қытай Ежелгі Греция Ежелгі Үндістан	
--	---	--

	Ежелгі Рим Ежелгі грек мәдениетінің гүлдену кезеңі: Гомер Архаикалық Классикалық Крито-микенский Эллинистік	
№ 4 дәріс	Мәдениеттің семиотикасы. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Мәдениет белгілер әлемі ретінде. Ақпараттық-семиотикалық түсіну мәдениеті. Мәдениеттің белгі жүйелерінің типологиясы. Табиғи белгілер. Функционалдық белгілері. Иконикалық белгілер. 2. Мәдениет артефактілер әлемі ретінде. Мәдениет рәміздер әлемі ретінде. 3. Мәдениеттің белгі жүйелерінің типологиясы. Табиғи белгілер. Функционалдық белгілері. Иконикалық белгілер. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Жазба жүйелерінің өнертабысы-адам ойының ең үлкен жетістіктерінің бірі. Әсіресе адам мәдениетінің бастапқы, қарабайыр күйден шығуына мүмкіндік беретін жазудың пайда болуы мен дамуы үлкен рөл атқарды. Жазу эмбрионы "тақырыптық жазу" деп аталды - қарабайыр қоғамда хабарламаларды тарату үшін объектілерді пайдалану (мысалы, Зәйтүн бұтағы әлемнің белгісі ретінде). Жазу тарихының алғашқы кезеңі суреттердегі жазу-пиктография болды. Келесі кезеңде идеографиялық жазу пайда болады, онда суреттер неғұрлым жеңілдетілген және схемалық сипатқа ие болады. Ақыр соңында, алфавиттік хат қолданыла бастады, онда сөздерді емес, дыбыстарды білдіретін жазбаша белгілердің салыстырмалы түрде аз саны қолданылды. Хаттың негізгі белгісі-дерексіз бірлік-хат. Жазба тілдің сөздік қорын арттыруға мүмкіндік береді, өйткені жазылмаған тілдерде сирек қолданылатын сөздер әлеуметтік жадтан жоғалып кетті. Қоғамда өсіп келе жатқан Ақпарат саны шексіз артып келеді. Байланыстың уақытша және кеңістіктік шекаралары алынып тасталады, ақпарат сапасы өзгереді. Қазіргі ғылымда тіл мәселесі пәнаралық проблема ретінде қалыптасады. Алайда, бұл мәселені зерттейтін ғылымдардың ішінде семиотика мен герменевтика ерекшеленеді. Мәдениет тілдерімен арнайы семиотика ғылымы айналысады (белгі жүйелері туралы ғылым, адам қоғамындағы, табиғаттағы немесе адамның өзінде белгілер мен белгі жүйелерінің қасиеттерін зерттейді). Бұл мәдениеттің семиозы (яғни белгінің пайда болу процестері) және символдық-лингвистикалық және лингвистикалық емес байланыс туралы ғылым. Семиотика-бұл салыстырмалы түрде қазіргі заманғы ғылым, ол Мета тілді құруды талап етеді. Бұл ғылымның негізін қалаушылардың бірі-американдық философ Ч.с. Пирс (1834-1914). Ол семиоздың динамикасы туралы идеяны ғылыми білімге енгізді, бұл дәл осы процесс белгілерді өндіруді ғана емес, сонымен бірге объектінің бастапқы бейнесіне әсер ететін оларды түсіндіруді де қамтиды. Ч.Моррис (1834-1896) – американдық философ және әлеуметтік психолог белгі ұғымы адам ғылымы үшін физика мен биология жасушасы үшін атом ұғымы сияқты іргелі болуы мүмкін деп санайды. Париж Семиотика мектебінің негізін қалаушы Ф. де Соссюр (1857-1913) семиотиканы әлеуметтік психологияның бір бөлігі деп санады, тілдік жүйелердің ішіндегі ең маңыздысы ретінде тіл арқылы мәдени қоғамды ғылыми зерттеу мүмкіндігін дәлелдеді. Ол сонымен бірге тілдегі белгінің жұмыс істеу заңдылықтарын оның эволюциялық өзгерістерін талдаудан	1

	алшақтатып, құрылымдық заңдылықтардың жалпы жүйесі аясында зерттеу керек деп санайды. Оның көзқарасы бірқатар ізбасарларға ие болды. Сауссюр моделі мәдениеттегі белгі жүйелерінің барлық саласына таралды. Тағы бір әйгілі француз структуралисті к. Леви-Стросс әлеуметтік өмір құбылыстары, өнер, дін және т.б. тілдің табиғатына ұқсас сипатқа ие, сондықтан оларды сол әдістермен зерттеуге болады деп болжады. Бұл тәсілді а. р. Барт күнделікті мәдениеттің маңызды аспектілерін талдауда көрсетті: тамақ, киім, интерьер және т. б. Семиотиканың орыс саласы семиотиканы этникалық психологияның саласы ретінде қарастырған А. Потебни, г. Шпеттің еңбектерінен басталады, алғашқылардың бірі болып оның гуманитарлық ғылымдар үшін ерекше рөлін атап өткен Ю. Лотман, ол ноосфераға ұқсастық бойынша семиосфера ұғымын енгізді-белгілі бір заңдылықтарға сәйкес өмір сүретін семиотикалық кеңістік. Белгі теориясы аясында айырмашылықтар анықталды: - Семантика – сыртқы шындық әлеміне деген көзқарас, яғни мағынаны бөлу - Синтактикер-белгінің басқа белгіге қатынасы - Прагматиктер-белгілер мен оларды қолданатындар арасындағы қарым-қатынас аясы Семиотикалық әдістер гуманистік білімде басым болатын субъективті-дәмдік интерпретациялық тәсілге қарсы дәл деп аталды. Семиотика ғылымның кез-келген нақты тіліне және ғылымда қолданылатын ерекше белгілерге қолданылатын ортақ тіл жасайды. Семиотиканың ғылымдарға қатынасы екі есе: бір жағынан, семиотика-бұл басқа ғылымдардағы ғылым, екінші жағынан, ғылымның құралы, өйткені Семиотиканың бай дәстүрлері бар және басқа ғылымдар сияқты, ол өзінің тарихына деген қызығушылығын сақтауы керек. Семиотика адам қызметінің маңызды формаларын және осы формалардың бір-бірімен байланысын түсінуге негіз береді, өйткені барлық осы қызмет түрлері мен барлық қатынастар белгілерде көрінеді. Тест тапсырмалары және ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған сұрақтар осы лекцияға қаралатын проблемалық сұрақтар (дәріс жоспары): "ИНЬ" және "ЯН" ілімдері мәдениетке жатады: Египет Шумеров Қытай Вавилоннан Үндістан "Игорь полкі туралы сөз" - әдеби мәдениет ескерткіші: Орыс Православие Беларусь Христиан Украин Шумер жазуы қалай аталады? Иероглифтер Сына жазуы Петроглифтер Пиктограммалар Алфавиттік	
--	---	--

	Француз халқының ұлы поэтикалық шығармасы (12 ғ.) – батырлық эпос: "Нибелунг әні» "Үлкен Эдда» Рубин Гуд туралы баллада» "Песнь о Роланде» "Беовульф» Неміс халқының баға жетпес мәдени мұрасы-батырлық эпос: "Нибелунг әні» "Үлкен Эдда» Рубин Гуд туралы баллада» "Песнь о Роланде» "Беовульф»	
№ 5 дәріс	Еуропалық орта ғасыр мәдениеті Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Орта ғасыр мәдениетінің негізгі кезеңдері, 2. Ортағасыр мәдениетінің ерекшелігі және көркем өнер мәдениеті Мәдениеттанудың өзіндік әдістері: Орта ғасырлық Еуропа мәдениетінде, шамамен 1000-ж. бастап өзіндік ерекшелігі бар көркемдік стиль қалыптаса бастады. Ол — «роман» стилі болатын. «Роман стилі» деген термин («роман тілдері» деген терминге ұқсас енгізілген, Рим мәдениетінен мирасқорлық деген мағына береді). Азғантай уақыт шеңберінде өшпес данққа ие болған бұл өнер стилі XI-XIII ғ., әсіресе сәулет өнері мен мүсін өнері саласында үстемдік етті және ірі соборлар құрылысында, оларды әшекейлеуде кеңінен қолданылды. Роман стиліндегі діни құрылыстар Рим сәулет өнерінің белгілерін мұра етті. Бұл құрылыстар өзінің көрнектілігімен, үлкендігімен, әсерлігімен және рациональдылығымен ерекшеленді. Лев Любимовтың пікірінше, «Роман стилінде ою-өрнек пен бейнелеу негіздері өзара сәйкес келді, табылған синтездің мәні — образдың мәнерлілік пен әшекейлі геометриялықтың, қарапайым мен өте шарттылықтың, ою-өрнектің нәзіктігі мен шомбал, тіпті, кейде дәрекі монументтіліктің үйлесуінде еді». (Л. Любимов. Батыс Еуропа өнері. Алматы, 1982, 23-бет). Сәулетшілік жетекшілік өнерге айналған бұл тарихи кезеңде ғимараттар салуға ерекше мән берілді. Әсіресе, христиандық наным-сенімнің салтанаты мен жан-жақтылығы, оның күдіретін паш ету мен адамзат баласын құдайға құлшылық жасау жолында біріктіру мақсатында діни шіркеулер салу ісі кең қанат жайды. Әсем шіркеулер салудың өрістегені соншалық, оларды тіпті қажет болмаса да салды. Ерекше атап өтетін бір жайт, романдық стиль византиялық, таяу шығыстық (әсіресе, сириялық), германдық, кельттік және басқа да солтүстік тайпалардың өнер стильдерінің белгілерін өз бойына сіңіре білді. Міне, сондықтан да болар, әр елдің өнер стильдерінің өзара тоғысуы нәтижесінде қалыптасқан өнердегі бұл бағыт жалпы «романдық» деген атқа ие болды. Роман өнерінің жасаған мәдени төңкерісі — ою-өрнек пен ғимараттарды одан әрі түрлендіруінде, яғни ою-өрнекті бейнелеу пластикасымен толықтыруында, ал бұл жағдай ою-өрнек функциясын жаңа сапада орындауға мүмкіндік берді. Ендігі жерде тастан салынған ғимараттар өте шеберлікпен жасалған адам бейнелерімен ажарлана бастады. Готикалық дәуірде сәулетшілік өнер бұрын болып көрмеген дәрежеге көтеріліп, шоқтығы биік өнер саласына айналды, өйткені өзге өнерлердің бәрі де сәулетшілікке табынып, оның талаптарына мүлтіксіз бағынды. Осы бір тарихи кезеңге туған әрбір ақын сәулетшіге айналды. Готикалық стиль	1

	бұл тұста негізінен шіркеу мүддесіне сай дамыды. Орта ғасырлық шіркеулер тасты күмбездерден тұрды, мұндай ауыр да, қомақты күмбездердің орнықты болуы үшін, шіркеу қабырғалары өте қалың етіп салынды, ал тасты күмбездерді тұрғызудың өзі де оңайлыққа түспеді, өйткені бұл кезеңде көптеген құрылыс дағдылары ұмыт болған еді. Қалай болғанда да, сыналы тастардан жасалған шомбал күмбездер готикалық заманға тән жетістіктер болды. Шіркеулер үлкен қалаларда ғана емес, қалашықтарда да салына бастады. Сонау шалғайдан көзге шалынатын бұл ғимараттар орта ғасырлық өмірдің аса ірі жетістігі болды. Халық діни ғимараттарды жасампаздықтың күш-жігерінің айғағы ретінде жақсы көрді. Шіркеу қоңырауының сыңғыры мен органдық музыканың әуенінен бастап, бірігіп мінәжат ету, шіркеулік жол-жоралық діни рәсімдерге қатынасу — қарапайым адамдарды күнделікті күйбең тіршілік қамынан бір сәтке болса да сейілтіп, ерекше бір күйге түсіретін еді Батыс Еуропаның орта ғасырлық өнер тарихында Франция мемлекеті қай кезеңде болса да жетекшілік рөл атқарғандығы мәдениет тарихынан белгілі. Еуропадағы орта ғасырлық мәдениетте дүниетанымның қай түрі үстем болды Философия Дін Өнер Мифология Ғылым "Политеизм" ұғымы: Монобожие Көпжүзділік Табиғат Обожествление Табиғат, табиғи әлем Саяси ғылым Мәдениет функцияларына жатпайды: Ақпараттық функция Танымдық функция Реттеу функциясы Ортаға бейімделу функциясы Деструктивті функция Табиғи және адам қолымен жасалған материалдық заттардың табиғаттан тыс қасиеттеріне деген сенім: Анимизм Тотемизм Фетишизм Сикыр Пантеизм "Рамаяна" және "Махабхарата" эпикалық поэмалары-мәдениет ескерткіштері: Египет Шумеров Қытай Вавилоннан Үндістан Адамның шығу тегі туралы аңыздар: Космологиялық Антропологиялық Идеологиялық	
--	--	--

	Күнтізбелік Батырлық	
№ 6 дәріс	Орта Азияның ортағасырлық мәдениеті. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Ортағасырлық ғылымның философиясы мен дамуы. 2. Орталық Азия аймағындағы мәдениеттердің өзара әрекеті. 3. Түркі және ислам мәдениетінің өзара байланысы. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Жібек жолы: Қазақстан Шығыс пен Батыс арасындағы байланыстырушы буын ретінде. Орталық Азия аймағындағы мәдениеттердің өзара әрекеті. Түркі және қазақ мәдениетінің архетипіндегі Иран компоненттері. Диалог үндістан мен орталық азиялық мәдениеттер. Үнді мәдениеті мен түркі өркениетінің өзара әсері. Түркі және ислам мәдениетінің өзара әсері мен өзара іс-қимылы. Орта ғасыр кезеңіндегі түркі мәдениеті. Философия мен ортағасырлық ғылымның дамуы. Әл-Фараби: философиялық, әлеуметтік-этикалық және эстетикалық көзқарастар. Әл-Фарабидің ортағасырлық мәдениет пен ғылымның қалыптасуына қосқан үлесі. Математиканың дамуы. Өнер, әдебиет, сәулет, техниканың дамуы. Ортағасырлық Қазақстан мен Орталық Азиядағы білім. Ғылым мен медицинаның дамуы. Хорезми ортағасырлық көрнекті математик ғалым ретінде. Абу Рейхан Бируни және Ғалам. Абу Рейхан Бируни математик және мәдени тарихшы ретінде. Әбу Әли ибн Сина және оның "медициналық ғылым каноны". Орталық Азиядағы қоғамдық және жаратылыстану ғылымдары. Университеттердің дамуы. Қазақстан аумағындағы Жібек жолының ұлы қалалары: Исфиджаб (Сайрам), Баласағұн, Отырар, Суяб, Тараз, Шаш (Ташкент), Шымкент, Қарашоқ, Қарнак, Екіөгіз, Ашнас, Яссы (Түркістан). Қалалық мәдениет. Ортағасырлық Қазақстандағы мәдени өмірдің дамуындағы қалалардың рөлі. Орталық Азияның қалалық мәдениетінің гүлденуі. Нишапур, Хорасан, Систан, Термез, Самарқанд, Бұхара, Хорезм қалалары ғылым, білім беруді дамыту, сәулет және өнер орталықтары ретінде. Орталық Азия қалалары діни ілімнің орталықтары ретінде (буддизм, зороастризм, несторианизм, манихейизм). Орталық Азия қалаларының сәулеті. Орталық Азияның сарай мәдениеті. Рашид ад Дин Умари (1114-1177). Жазушы Низами Арузи Самарқанди және оның "сирек кездесетін жинақ немесе төрт әңгіме" кітабы. Хорезмшахтағы мәдени өмір (сәулет, керамика). Сопылық Қайта Өрлеу. Ахмет Яссауидің (Ясауи) тұлғасы мен қызметі (1093-1166). "Диуани Хикмет" кітабы. Наджм ад Дин Кубра (1145-1220) және оның рухани өмір моделі. Оның трактаты "Құдай адамдарының Торная жолы". Сопылық ақын Фарид ад-Дин Аттар Нишапурдан (1145-1221) және оның "кұстардың әңгімесі" аллегориялық поэмасы. Симург құсының бейнесі. Сопылық Орталық Азиядағы моңғол шапқыншылығына дейінгі қуатты діни қозғалыс ретінде. Суфизмнің түріктердің мәдени құндылықтары мен дүниетанымына әсері. Ағарту жетістіктерінің жоғалуы. Моңғол шапқыншылығы мәдени апат ретінде. Моңғол билігі кезеңіндегі сопылықтың дамуы. Бахауддин Накшбанд (1318-1389) жаңа діни қозғалыстың негізін қалаушы ретінде. Накшбандия орденінің сопылығының ислам әлемінің рухани өміріне әсері. Сопылық Музыка және поэзия. Алтын Орда кезеңінің мәдениеті. Материалдық және рухани мәдениет. Рухани құндылықтар. Өнер. Діни нанымдар. - Дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары. Алтын Орданың негізгі технологиялық жетістіктері. Тимуридтер кезеңіндегі мәдениет. Тамерлан билігі кезінде Орталық	1

Азиядағы мәдени және ғылыми өмірдің жандануы (1336-1405). Сәулет. Шахрисабздағы Ақсарай. Самарқанд орталығындағы Бибі Ханым мешіті. Түркістандағы Қожа Ахмет Яссауи кесенесі. Мұхаммед Тарағайдың билігі кезіндегі сарай мәдениетінің гүлденуі. Мешіттер мен медреселер салу. "Ислам бақтарын" құру. Байсунгуре кітап қоймасы және өнер орталығы. Өнер және сәулет. Миниатюра. Фреска өнері. Ұлықбек (Мұхаммед Тарағай) және астрономиялық ғылымның дамуы. Математиканың дамуы. Джамшид Әл-Каши (1380-1429) және Али Кушчи (1402-1474): астрономия мен математиканың дамуына қосқан үлесі. Ұлықбек Обсерваториясы. "Гурган зидж" жинағы ("астрономиялық кестелер жинағы") – XV ғ. аспан денелеріне арналған беделді нұсқаулық. Тимуридтер кезеңіндегі техниканың дамуы. Сопылық поэзияның гүлденуі. Нуриддин Джами (1414-1492) накшбандия орденінің Ұлы сопылық ақыны. Сопылық прозаның стандарты ретінде "қасиеттілік монастырынан достықты ояту" жинағы. Әлішер Науаи (1441-1501) - Ұлы түркі ақыны. Шағатай тілінің дамуы. Камолиддин Бехзад (1450-1537) және мұсылман әлеміндегі кескіндеме стандарттарын әзірлеу. Тимуридтер әулетінің эстетикасы және оның Моғол империясының мәдениетіне әсері. Ұлы Моғол Мәдениеті. Үнді-түркі Ренессансы. Сәулет, ғылым, математика, астрономия және моғол мәдениетінің технологиялық жетістіктері. "Қасиетті Қазақстан" Бағдарламасы. Түркі кезеңіндегі мәдени ескерткіштерді қалпына келтіру және сақтау. Қожа Ахмет Яссауи кесенесі, Ежелгі Тараз қаласы және басқа да мәдени нысандар қазақтардың ұлттық бірегейлігі мен мәдени мұрасының негізі ретінде.

Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары

Адамды "мәдени хайуан" деп кім атады»

Әл-Фараби Атындағы Қазуу

Э. Кассирер

А. Тойнби

К. Леви-Строс

О. Шпенглер

Көрнекті ғимарат Темірланның билігі кезінде қазіргі Түркістан қаласының аумағында тұрғызылған- кесене:

Айша Бибі

Баба Ата

Коркут-Ата

Ақ Төбе

Ахмет Яссауи

Исламның діни-этикалық нұсқауларының жиынтығы

Намаз

Шариғат

Зякят

Рамазан

Пасха

Адамның "хайуани мадани" (мәдени тіршілік) деген анықтамасы жазбаларда кездеседі:

әл-Фараби

Қожа Ахмет Яссауи

әл-Кинди

Абай

Махмұт Қашқари

	Қазақстан аумағында сопылықтың дамуы мен таралуына кім ықпал етті? Әл-Фараби Атындағы Қазуу Ахмет Югнаки Ахмет Яссауи Махмұт Қашқари Әл-Газали	
№ 7 дәріс	Қайта Өрлеу Мәдениеті Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Ренессанс дәуірі-гуманизм дәуірі. 2. Қайта өрлеу дәуірінің феномені. 3. Антропоцентризм, гуманизм, ортағасырлық христиан дәстүрлерінің модификациясы. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Ренессанс дәуірі-бұл ең алдымен гуманизм дәуірі, ол адам тұлғасының құндылығының, оның шығармашылық әлеуетінің және рухани және физикалық мүмкіндіктерге сенуінің маңыздылығын растайды. Алғаш рет гуманизм ұғымы-гуманитарлар, латын тілінен аударғанда " адам табиғаты, адамның қадір - қасиеті " дегенді 14-15 ғасырларда итальяндық гуманистер Колуччо Салютати мен Леонардо Бруни қолданған. XIII ғасырдың ортасынан XVI ғасырдың ортасына дейін созылған ренессанс құбылысы, ең алдымен, ежелгі дәуірге және мәдениет қайраткерлерінің - суретшілердің, ақындардың, жазушылардың шығармаларында көрініс тапқан библиялық сюжеттерге байланысты болды. Дәл осы уақытта адамның қасиеттері мен шығармашылық әлеуеті өмірдің әртүрлі салаларына - астрономия, философия, анатомия, этикалық және эстетикалық мәселелерге белсенді қызығушылық танытқан жаңа мәдениеттің қалыптасуына үлкен әсер етті. Өмірге деген терең және жан-жақты қызығушылық соншалықты өсті, ол әлеуметтік мәртебенің шекарасын кеңейтті, қарапайым адамның шығу тегі өзінің таланттарымен танымал болуға немесе керемет ақыл-ой, дипломатия және өз ісін алға жылжыту қабілетінің арқасында бай болуға кедергі болмады. Сондықтан, бұл әлемдік және отандық мәдениеттің тарихындағы ең жарқын және әсерлі, экспрессивті және жемісті дәуірлердің бірі, ол талантты және жай ғана керемет тұлғалардың - суретшілердің, ақындардың, философтардың, мүсіншілердің, ғалымдар мен гуманистердің бүкіл галактикасын тудырды. Олардың есімдері әлі күнге дейін 21 ғасырда өмір сүріп жатқан замандастарының санасын толғандырады. Бұл Леонардо Да Винчи, Франческо Петрарка, Сандро Боттичелли, Микеланджело, Пико делла Мирандола, Джордано Бруно және басқалар. Бірнеше ғасырдан кейін олар біздің жүрегімізде өмір сүруді жалғастыруда және олардың ұлы туындылары бүкіл адамзат қоғамының өміріне әсер етеді. Бұл олардың жаратылысының ауқымы мен үлкендігі. Гуманизм, Шабыт, оптимизм, титаникалық еңбек, өз күшіне сену, күшті шығармашылық әлеует, өзін – өзі растау және адамның қадір-қасиеті-бұл олардың жұмысына күшті серпін болды. Және Ренессанс дәуірінде тән болды. Бұл тұрақты құндылықтар бүгінде интернет пен виртуалды шындық дәуірінде өзекті! Олар бірдей моральдық қағидаларды, адамның шығу тегі мен әлеуметтік жағдайының маңыздылығын емес, адамның жеке қасиеттерін: ақыл, шығармашылық энергия, кәсіпкерлік, өзін-өзі бағалау, ерік, білім, шығармашылыққа деген ұмтылысты санайды.	1

	Жұмбақ Джоконда бүгінде біздің әлемге қарайды, және оның жұмбақ, леонардтық күлімсіреуінде сіз бүкіл адамзатқа сұлулықтың үнсіз тамырын сезіне аласыз: ол 21 ғасырда Ренессанс титандарының құнды рухани мұрасын сақтай ала ма, ол үшін ең бастысы адамның қадір-қасиеті және сұлулық пен жақсылық жасау қабілеті болды. Бейнелеу өнері итальяндық Қайта өрлеу дәуірінің көріністерінің бірі ғана болды, ол адам өмірінің көптеген салаларына: өнер, білім, этикет, саясат, мемлекеттік құрылым, сән және т. б. Дін басқа патосқа ие болады, жылы және жер бетіне айналады, библиялық сюжеттерді түсіндіруде суретшілер адам өмірінің қақтығыстары мен драмаларын бейнелейді. Дүниетанымның басқа канондары орнатылған жаңа әлемнің ашылуы орта ғасырлармен дайындалды, діни томдық білімге деген құштарлыққа айналды, Ренессанс дәуіріндегі адамның басына түскен мыңдаған сұрақтар дереу жауап беруді талап етті. Соңғысы тек ғылым - бақылау, эксперимент, гипотеза және теориялық рефлексия арқылы мүмкін болды. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Жоғары мәдени құндылық ретінде ғылыми білім туралы түсінік-бұл атеизм деизм гуманизм антисциентизм сциентизм "Еуропаның құлдырауы" еңбектің авторы» Фрейд Кассирер Тойнби Леви-Строс Шпенглер Қайта өрлеу мәдениетінің сипаттамасына не жатпайды? Гуманизм Антикалық жаңғыру Діни фанатизм Христиан дінінің модификациясы Антропоцентризм Қайта өрлеу үшін қандай мәдениет үлгі, идеал болды? Ортағасырлық еуропалық Шумеро-Вавилонская Архаикалық Ортағасырлық араб-мұсылман Антикалық Еуропалық мәдениетте XVII ғ. екі стиль пайда болды. Қандай? Роман, готикалық Классицизм, барокко Империя, рококо Авангардизм, сюрреализм Романтизм, натурализм Швейцариядағы Реформацияның жетекшісі болды: М. Лютер М. Вебер А. Аврелий Ж. Дж. Вико	
--	--	--

	А. Кентерберийский Мәдени-тарихи түрі. Мораль теориясы Бұқаралық мәдениет теориясы. Этногенез теориясы Адамның материалдық-өндірістік қызметінің саласы және оның нәтижелері – мәдениет: рухани техникалық этникалық экологиялық материалдық	
№ 8 дәріс	Жаңа замандағы мәдениеттану ғылымының даму ерекшелігі. 1. Рационализм ғасыры мәдениеті. 2. Ағартушылық кезең. 3. Классика ғасыры Жаңа заман мәдениетінде XIX ғасыр мәдениеті ерек-ше орын алады. «Классика ғасыры» деп аталатын бұл кезеңде буржуазиялық өркениет кемелдену шағына аяқ басумен қатар, тоқырау кезеңін де басынан кешірді. Мұндай әділ бағаның авторлары заманымыздың ұлы ойшылдары: О. Шпенглер, Й. Хей-зинга, Х. Ортега-и-Гассет және т.б. XIX ғасыр, мәдениеті — бүкіл жаңа заман мәдениетінен рухани нәр алып, көне дәуір мәдениетінің негізінде қалыптасты. Олар — рационализм, антропоцентризм, сциентизм, еуроцентризм және т.б. болды. Еуропа мәдениетінің тағдырына дәуірдің үш ұлы уақиғасы: Англияда-ғы өнеркәсіп төңкерісі, Солтүстік Америка отарларының тәуелсіздік үшін күресі және Ұлы Француз революциясы ерек-ше ықпал етті. Дәлірек айтқанда, бұл ұлы тарихи уақиғалар еуропалық мәдени бетбұрыстың жүзеге асыру процесін одан әрі жылдамдата түсті. XIX ғасырдың бет-пердесі адамзат тағды-рының өзгерістерге ұшырауына тығыз байланысты болды. Өз кезегінде жаңа дүниенің қалыптасуы да негізінен үш факторға байланысты болды. Олар: демократия, тәжірибелік ғылым және индустрияландыру. Екінші және үшінші факторларды бір сөзбен «техника» деп атауға да болады, ал бұл факторлар осыдан екі ғасыр бұрын пайда болды да, XIX ғасырда қоғамдық өмірдің барлық салаларына еркін ене бастады. Ерекше атап өтетін бір жайт, XX ғ. етек алған «сауықтық мәдениеттің» алғашқы нышандары дәл осы уақытта біліне бас-таған болатын. Өнер туындылары мыңдаған таралыммен жап-пай шығарыла бастады. Әрине, өнер туындыларының халық арасына кеңінен тарауы, халықтың жалпы мәдени дәрежесін арттыруға себепкер болатындығын мүлде жоққа шығаруға бол-мас, бірақ бұл жағдай өнердің дәрежесін төмендетіл, оның құпия-лық қасиетін жоюға себепкер болғандығын да естен шығармаған жөн.	1
№ 9-10 дәріс	Қазіргі заманғы мәдениетті тану теориялары 1. О.Шпенглердің тарихи морфологиялық концепсиясы. 2. А.Тойнбидің өркениеттер концепсиясы. 3. П.Сорокиннің мәдениет дамуының циклдік концепсиясы. Әрбір мәдениет өзіндік жанға ие болады, олардың негізі әйтеуір бір материалды емес және мәдениеттің прасимволы болып табылады, бірақ, ондағы кескіндеме, музыка, сәулет, поэзия, ғылыми ойлау ерекшеліктері арқылы көршетш жан — символ. Осыған байланысты әрбір мәдениеттің табиғат, сандар, уақыт туралы өзіне тән меншікті түсініктері бар болады. Шпенглер айтқандай олардың әрбірінің «өзіне	2

тән меншікті психологиясы, адамдар білімінің өзіндік стилі, тіршілік тәжірибесі болады». (О.Шпенглер Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории В 2 т. Т. 1. М, 1993. С. 483.)

Оларды талдап әрбір мәдениетті түсінудің кілті осы символ болып табылады, ол оның мәнін және басқа мәдениеттен айырмашылығын тануға мүмкіндік береді. Символдар ретінде әртүрлі артефактілер алынады мысалы, ортағасырда пайда болған механикалық сағаттар, алысқа ататын құрал-саймандар, қытай әкімшілік жүйесі, египеттік пирамида, және т.б. Символдардың жиынтығы заман бейнесін тудырады, және де, мәдениеттің бейнесі түсінілсе, онда оның түпкі мәні түсініледі.

А. Тойнби (1889-1975) көптеген нақты материалдардың негізінде тарих үдерісінің мәнін анықтауға тырысты және адамзат ұйымдарының әр алуан түрлерден тұратындығы туралы қорытындыға келді. Тарихи үдеріс көптеген жағдайларда географиялық шарттармен анықталады, сондықтан әрбір өркениет («аймақтық өркениет» деп аталатын) өзінің қайталанбайтын ерекше кейібін жасайды. Бірақ өркениеттердің бәрі бірдей тарихи бар болуында барлық фазаларынан өтуі мүмкін емес («пайда болу», «өсу», «жарылу», «құлдырау», «ыдырау»), — олардың кейбірі өз даму барысында гүлденбей жатып тарих саханасынан жойылып кетуі мүмкін.

Еуропаның ортағасырлық мәдениетінің жетекші өнері:

Театр

Мүсін

Сәулет

Кескіндеме

Музыка

Инквизиция дегеніміз:

іздеу

шіркеу соты

қатыгездік

дөрекілік

тағылық

Венециандық көпес Марко Поло қай жылы Қытайға барды?

1271

1587

1355

1613

1423

XVI ғасырда Еуропадағы салдарынан діни реформация пайда болды:

Православие

Иехова Куәгерлері

Католицизм

Адвентистер

Протестантизм

Ортағасырлық Еуропа мәдениетінде қандай дүниетаным басым болды?

Философиялық

Мифологиялық

Атеистік

Діни

Ғылыми

№ 11 дәріс	Қазақ мәдениетінің қалыптасуы. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Қазақтардың эпикалық мәдениеті. Қазақ халқының аңыздары мен аңыздары. Халық поэзиясының түрлері, ақындар мен жыраудың музыкалық шығармашылығы. 2. Дәстүрлі қазақ мәдениетін қалыптастыру. 3. Шешендік өнер. Қазақ тіліндегі сөйлеу этикеті. Батырлардың мәдени құндылықтары мен этикасы. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Қазақ мәдениеті-көшпелі халық тарихының көрінісі. Мыңдаған жылдар бойы қазақ даласында өздерінің бірегей дүниетанымын қалыптастырған, өзіндік әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерді құрған және көрші халықтар мен мәдениеттермен ынтымақтастық орнатқан көшпенділер тайпалары болды. XIX-XX ғасырларда көптеген қазақтар көшпелі өмір салтын отырықшылыққа ауыстыра бастады және қазақ халқының жаңа мәдени аспектілері дамыды. Бүгінгі таңда Қазақстан мәдениеті-көшпелі өткеннің рухымен сіңірілген түрлі өнер, дәстүр мен тұрмыс түрлерінің үлкен қабаты. Көшпелі өмір салтына негізделген қазақ мәдениеті жылқысыз мүмкін емес. Қоғамды дамыту барысында атқа міну кезінде күш, ептілік пен ептілікті дамытуға көмектесетін қазақ Ат спорты ойындары қалыптасты. Сондай-ақ, бұл қызықты ойын-сауық және халықтың рухани бірлігін дамыту әдісі болды. Кейбір ат ойындары алыс өткенге, олардың мәні тұрмыстық болған кезде басталады. Басқа ат ойындары тек мерекелерде ойын-сауық ретінде пайда болды. Олардың барлығы Қазақстан мәдениетінің бір бөлігі ретінде өте жақсы сақталған, және бүгінде оларсыз бірде-бір ірі мереке аяқталмайды. Бұл қашықтыққа секіру. Көшпелілердің қазақ мәдениеті ұзақ және алыс көшелерге дайын болуды талап етті, күшті және қатты жылқылардың тұқымын өсіру керек болды. Аламан бәйге-бұл 30, 50 және тіпті 100 шақырым жердегі жүгіру. Мұнда шабандоз үшін емес, жылқы үшін сынақ болды. Сонымен қатар, ережелерге сәйкес тек жергілікті жылқы тұқымдарын қолдануға болады. Кейде жылқылар шамадан тыс жүктеме салдарынан қайтыс болды немесе күшсіз құлады. Шабандоздар көбінесе құйрығы мен манежін өріп, жылқыны қиындықтан қорғау үшін оларға құстардың қауырсындары мен түрлі амулеттерді бекітті. Бүгінгі таңда бұл Ат спорты әлі де танымал, бірақ ол ипподромдарда өтеді, онда 30 км жүгіру ұйымдастырылады. Бұл Қазақстан мәдениетінің бір бөлігі ғана емес, сонымен қатар Орталық Азияның басқа да халықтары болып табылатын ескі ойын. Ойынның мақсаты - қойдың қаңқасын атқа көтеру және оны белгілі бір нүктеге жеткізу немесе үлкен қазанға тастау. Ойын шабандоздардан үлкен күш, күшті ұстаманы және жерге түсіп, ер-тоқымда ұстай білуді талап етеді. Мұнда әр қатысушы жеке сөйлейді. Сондай-ақ, "улак" ойыны бар, онда шабандоздар командалармен жұмыс істейді. "Көкпар "атауы қазақ тілінен" көк қасқыр " деп аударылып, оның шығу тегі келесі теориямен байланысты: ежелгі уақытта қыста көшпенділер қасқырды аң аулап, үйге оралғанда жыртқыштың ұшасы үшін күрес түрінде ойын-сауық ұйымдастырды. Уақыт өте келе бұл аң аулау дәстүрі ойынға айналды, қасқырдың қаңқасы қошқарға ауыстырылды және үлкен мерекелер кезінде жарыстар өткізе бастады. Осыдан екі мың жыл бұрын Қазақстанның көшпенділері мифтік батырлардың ерліктері, құдайлар мен құбыжықтар туралы түрлі аңыздарды поэтикалық түрде айтып берді. Уақыт өте келе бұл әңгімелер "Қорқыт ата"	1
-----------------------	---	----------

	және "Оғыз наме"эпостарына айналды. Қорқыт – эпоста белгілі бір баяндаушы рөлін сомдаған нақты адам, ал іс жүзінде ол ортағасырлық қазақ ойшылы, баяндаушы, музыкант және "қобыз"музыкалық аспабын жасаушы болған. Көбінесе, аңыздар қобыздың немесе домбыраның сүйемелдеуімен поэтикалық түрде айтылды. Поэтикалық дәстүрлер үнемі дамып, жетілдіріліп отырды. XV ғасырда "толғау" сияқты жанр қалыптасты - бұл кез-келген даналық немесе назарды қамтитын поэтикалық көрініс. Толғауды "жырау"деп атаған автор мен әнші орындады. Сонымен қатар, осылайша білім беру, тәрбие және ағартушылық функцияларды орындай отырып, жыраудың елдің саяси өмірінде салмағы болды және қоғамға әсер ете алды. Кейінірек, XVIII ғасырда поэзия революциялық сипатқа ие болды, ал сәл кейінірек "айтыстарды"өткізу дәстүрі пайда болды. "Айтыс "-бұл екі" ақын " (әншілер) арасындағы ән-Поэтикалық дуэль, онда олар Дін, қоғам, саяси тәртіп және басқа да өзекті мәселелерді қозғады. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Қазақ мәдениетінің "архетиптері": Көшпелі мәдениет Ислам Зороастризм Ауызша халық шығармашылығы Тенгрианизм және түркі өркениеті "Айман-Шолпан" лирикалық – эпикалық поэмасы – мәдениет ескерткіші: Түркі Өзбек Қырғыз Татар Қазақ Ақындар сайысы қалай аталады? Сарын Күй Напев Айтыс Макам "Жеті жарғы" қай ханмен қабылданды? Абылай Есім Тәуке Қасым Жәнібек Қазақ жазушысы, "Көшпенділер" трилогиясының авторы»: М. Әуезов С. Мұқанов И. Есенберлин Ж. Мұстафин С. Сейфуллин	
№ 12 дәріс	XVIII-XIX ғғ. тоғысындағы қазақ мәдениеті. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Қазақ ағарту феномені. Ш. Уәлиханов және оның шығармашылығы.	1

	2. Абай қазақтың ұлы ақыны және ойшылы ретінде. Шәкәрім Шығармашылығы. 3. Ы. Алтынсарин - көрнекті ағартушы және педагог. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: XIX ғасырда Қазақстан Ресей империясына қосылғаннан кейін орыс және еуропалық Жазушылар әсер еткен жазбаша әдебиеттің дамуы басталды. XIX ғасырдың аяғында Қазақстанда Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов, әсіресе, қазақ әдебиетінің классигі болып саналатын Абай Құнанбаев сияқты авторлардың есімдері кеңінен танымал болды. Қазақстан мәдениеті әлемге әйгілі шығармалардың аудармаларымен байытыла бастады, қазақ жазушылары жазудың жаңа жанрлары мен формаларын игеруде, сондай-ақ бай қазақ фольклорын жинау мен жазу басталады. Даланың қатал жағдайындағы көшпелі өмір және толығымен күнкөріс шаруашылығы адамдарды қажетті барлық нәрсені өз бетінше өндіруге мәжбүр етті. Сонымен зародились казахские народные ремесла, олар-тарауында барлық адамдардың қажеттілігін, және өте сирек ойынының мәні сауда. Көшпенділер тайпаларында қолөнер жұмыстарының түрлері бойынша гендерлік бөліну болды: ер адамдар ағаш, металл, былғары және күш қажет ететін және дәстүрлі түрде ерлердің іс-әрекетімен байланысты басқа да кәсіп түрлерімен айналысты; ал әйелдер табандылық пен қажырлы еңбек қажет ететін салаларда жұмыс істеді – киіз, жүн жасау және өңдеу, тоқу мен кестелеудің әртүрлі түрлері. Кейінірек, XIX ғасырда Қазақстанның Ресей империясына қосылуы және сауданың дамуы халық қолөнері рөлінің төмендеуіне әкелді, дегенмен, екінші жағынан, жаңа әкелінетін материалдар мен шикізат қолөнершілерге өз мүмкіндіктерін кеңейтуге және жаңа идеяларды іске асыруға мүмкіндік берді. Нәтижесінде, қолөнер тек сатуға арналған өнімдерді жасай бастаған жеке мамандардың құзырына айналды. Бүгінде халық қолөнері Қазақстанның бай көшпелі мәдениетінің көрінісі болып табылады, ал қолөнер бұйымдары негізінен сыйлықтар мен кәдесыйлар ретінде қызмет етеді. XVIII-XIX ғасырларда бекіністер Орта Азия мен Шығыс Түркістанмен сауда орталықтарына айналды, сондықтан аудармашылар (толмачтар) қажет болды. 1789 жылы азиялық мектеп ашылды, ол жергілікті халықтың басым топтарынан аудармашылар мен хатшыларды дайындады. 1-ші қабатта ашылған орыс-қазақ мектептерінің басты мақсаты. XIX ғ. - бұл қазақтардан билеуші отарлық әкімшілік үшін шенеуніктердің кадрларын даярлау. Бұған мысал ретінде 1847 жылы Сібір кадет корпусы болып қайта құрылатын Омбыдағы Ашық әскери училище, ал 1841 жылы Ішкі Ордада Жәңгір хан татар тілінде оқытатын орыс-қазақ мектебін ашты. 1850 жылы Орынборда қазақтарды орыс тіліне оқытатын мектептер ашылды, ал Гурьевте теңізде жүзу мектебі ашылды. Мешіттерде мектеп ашу үшін уездік биліктен, кейінірек генерал-губернатордан арнайы рұқсат алу қажет болды. Исламмен күресте үкімет 1867-1868 жылдардағы реформаларға дейін шектеусіз жұмыс істеген мектептер мен медреселерде білім алуға шектеулер қойды. 1867 жылы Орынбор губернаторы Крыжановский (1865 жылдан бастап) "Ресейдің шығыс бөлігіндегі мұсылмандыққа қарсы шаралар" шығарды. Үкімет "пантюркизм мен панисламизмнің көшеттерін" мектеб пен медреседен көрді. 1870 жылы мектеп жұмысын өзгерткен "...орыс тілін оқытудың ерекше ережелері туралы..." жарлық қабылданды, нәтижесінде Орыс тілі міндетті
--	---

	болды, әйтпесе мектептер жабылды. Яғни, білім беру негізінен империяның мүдделерін ескерді. 2-ші қабаттағы ағартушылықтың дамуы. XIX ғ. Қазақстанда тормозило: * қаражаттың аздығы (адамға 5,5-тен 19,5 тиынға дейін жұмсалды.); * Оқу құралдары мен мұғалімдердің жетіспеушілігі (олардың еңбекақысының төмендігі). 2-ші қабатта. XIX ғ. медреседе пәндер оқытылды: * фараиз (мұрагерлік және мүлікті бөлу туралы заң); * усул-фшш (мұсылман заңдарын зерттеу); * акаид (догматика); * монтич (логика); * хикмет (ғылым энциклопедиясы); * наху (Араб грамматикасы); * арифметика, орыс тілі және т. б. 1831 жылы Орынборда әскери училище жанынан өлке тарихы мен халықтың тұрмысын көрсететін мұражай ашылды, ал 1844 жылы бұл училище Орынбор Неплюев Кадет корпусы болып қайта құрылды. 1883 жылы Орынбор губерниясының Орск қаласында 1-ші қазақ мұғалімдер мектебі ашылды. 2-ші қабатта .XIX ғ. Семейде 1-ші көпшілік кітапхана ашылды. Қазақстанды Зерттеу. XVIII ғасырда Қазақстанды зерттеген.: * Миллер-Орта жүз туралы құнды деректерді "Сібір тарихы" кітабында ұсынды»; * Рычков-Қазақстан тарихын зерттеуде маңызды рөл атқарды. Қазақ қоғамының дәстүрлі негіздерінің жойылуы, бір жағынан, жаңа қоғамдық-экономикалық қатынастардың орнауы, екінші жағынан, адам қызметінің бұрын белгісіз түрлері өмірге әкелді. Әлеуметтік еңбек бөлінісінің тереңдеуі халықтың мәдениеті мен рухани өміріне объективті әсер етті. Қазақстан Ресей, Англия, Франция және басқа да мемлекеттер мүдделерінің тоғысында болып, өлкені өнеркәсіптік-көліктік, сауда және өзге де игеру айтарлықтай жеделдеген жағдайда, қоғамдық санада ғылым, техника, мәдениет жетістіктерін игерген халықтардың тарихи перспективасы берік орнықты. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Қазақ мәдениетінің Еуразиялық бастауы туралы идеяны алғаш рет кім айтты? Ш. Уәлиханов Ө. Марғұлан Н. Конрад Кляшторский Қ. Л. Гумилев Қазақ кеңес мәдениетінің көрнекті өкілдері: А. Құнанбаев, Ж. Жабаев, М. Әуезов А. Құнанбаев, Ы. Алтынсарин, Ш. Уәлиханов Ш. Құдайбердиев, М. Дулатов Ж. Жабаев, С. Сейфуллин, М. Әуезов Д. Нұрпейісова, Құрманғазы, Дәулеткерей Белгілі ғалым, лингвист, ағартушы, "қазақ" газетінің редакторы»: Жұмабаев М. Аймауытов Ж. Дулатов М.
--	--

	Асфендияров С. Байтұрсынов А. Сталинизм репрессиясына ұшыраған қазақ жазушысы: М. Әуезов С. Мұқанов И. Есенберлин Ж. Мұстафин С. Сейфуллин Қазақ жазушысы, "Көшпенділер" трилогиясының авторы»: М. Әуезов С. Мұқанов И. Есенберлин Ж. Мұстафин С. Сейфуллин	
№ 13	Көркем мәдениет. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Көркем мәдениет феномені. Көркем мәдениеттің анатомиясы. 2. Кино, Мәдениет және идеология. 3. Ұлттық бірегейлікті қалыптастырудағы көркем мәдениеттің рөлі. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Мәдениеттің мамандандырылған салаларының бірі, көркемдік бейнелердегі болмысты интеллектуалды-сенсорлық бейнелеу мәселелерін, сондай-ақ осы қызметті қамтамасыз етудің әртүрлі аспектілерін функционалды түрде шешеді. Х. К. дәстүрлі түрде Философия мен эстетика (философия бөлімі ретінде), тарихи ғылымдар, Өнер және әдебиеттану зерттеулерімен айналысқан. Сонымен қатар, Х.к. негізінен онтологиялық, генетикалық, тарихи-хронологиялық, формальды-стильдік, көркемдік-технологиялық және танымның басқа да "көркемдік" бұрыштарында зерттелген бірнеше өнер түрлерінің жиынтығы ретінде қарастырылды. Негізгі назар негізінен өнердің рухани, дүниетанымдық және шығармашылық мәселелерін талдауға, шығармалардың көркемдік сапасы мен олардың авторларының кәсіби шеберлігіне, шығармашылық психологиясына, көркем образдарды қабылдау мен түсіндіруге аударылды. Өнер туралы көп немесе аз тұтас идея негізінен эстетика (өнер философиясы) Сұлулық пен шығармашылықтың мәнін оны білдіру тәсілі ретінде түсіну тұрғысынан қалыптасты. Шығармашылық емес аспектілер көркем мәдениет (әлеуметтік, функционалды, коммуникативті және т.б.), сондай-ақ оның жалпы мәдениет жүйесіндегі орны, сонымен бірге материалмен салыстырылатын "рухани өндіріс" тұрғысынан ғана әсер етпеді немесе талданады. Көркем мәдениеттің ғылыми түсінігіндегі айтарлықтай өзгеріс мәдениеттің семиотикасы мен семантикасының пайда болуымен пайда болды, ол объектілердің бүкіл жиынтығын түсіндірді. көркем мәдениет, мағынасы бар мәтіндер жүйесі сияқты, ал көркем образ құбылысы әлеуметтік маңызды ақпаратты беретін семантеманың белгілі бір түрі ретінде пайда болды. Бұл өнер құбылыстарын таза субъективті, сапалы (едәуір дәрежеде көркемдік-сыни) бағалаудан белгілер мен параметрлерді объективті ғылыми зерттеуге көшуге мүмкіндік берді көркем мәдениет Өз кезегінде, архаикалық қауымдастықтардағы көркемдік іс-әрекеттің генезисі мен әлеуметтік функцияларын қарастырған антропология көркем мәдениетті зерттеу тәсілдерін объективтендіруге елеулі үлес қосты. Соңғы онжылдықтарда өнер әлеуметтануы мен көркем мәдениет туралы	1

	жұмыстар да пайда болды, бұл құбылысты оның әлеуметтік-интегративті және реттеуші функцияларында түсіну перспективасын едәуір кеңейтті. Мәдениеттанулық тұрғыдан көркем мәдениет құрылымдық жағынан ішкі жүйелерді қамтиды: - көркем шығармашылықтың өзі (жеке және топтық); - оның ұйымдастырушылық инфрақұрылымы (шығармашылық қауымдастықтар мен тапсырыстарды орналастыру және көркем өнімді сату жөніндегі ұйымдар); - оның материалдық инфрақұрылымы (өндірістік және демонстрациялық алаңдар); - көркем білім беру және біліктілікті арттыру (шығармашылық конкурстардың тәжірибесін қоса алғанда); - көркем шығармашылық процестері мен нәтижелерінің ұйымдастырылған рефлексиясы (көркем сын және баспасөз, ғылыми өнертанудың әртүрлі салалары); - эстетикалық тәрбие және ағарту (халықтың өнерге деген қызығушылығын ынталандыру құралдарының жиынтығы); - көркем мұраны қалпына келтіру және сақтау; техникалық эстетика және дизайн (утилитарлық мақсаттағы көркем безендірілген өнімдер); - халықтың көркем-шығармашылық өнерпаздығы; көркем мәдениет саласындағы мемлекеттік саясат; - жеке тәртіптегі бірқатар басқа ішкі жүйелер. Мазмұнды өзек көркем мәдениет-өнер (көркем әдебиетті қоса алғанда) адам феноменін және оның айналасындағы әлемді танудың, осы білім мен адамдардың әлеуметтік тәжірибесін жинақтаудың (ең алдымен олардың өзара әрекеттесуінің адамгершілік аспектісі), адамдардың жеке және ұжымдық болмысының ерекше құндылық көзқарастарының пайда болуы мен селекциясының маңызды тетіктерінің бірі ретінде және оларды көркемдік бейнелерде анықтау арқылы осы құндылықтарды өзектендіру. Сонымен бірге көркемдік бейнелер бақыланатын немесе ұсынылатын объектілердің, процестердің, коллизиялардың, сезімдердің және т.б. вербалды, бейнелеу, дыбыстық немесе пластикалық имитацияға негізделген, нормативтік сана мен мінез-құлықтың белгілі бір эталондық үлгілерін (көбінесе олардың антиподтарымен қарама-қайшылықта беріледі) жобалау, сайып келгенде дидактикалық мақсаты бар, сондай-ақ адамдардың тиісті әлеуметтік практикасының осы құндылық эталондары тұрғысынан ынталандыру. Шын мәнінде, өнер адамдардың назарын осы жұмыста өзекті болатын моральдық, этикалық, эстетикалық және басқа да мәселелерге аудару үшін т.о. құрған қиялдағы шындық әлемін (немесе байқалатын, бірақ субъективті автордың түсіндірмесіне ұшыраған) жобалайды. Сонымен қатар, көтерілген проблемалар жарқын, эмоционалды түсті түрде беріледі, көрерменнің, оқырманның, тыңдаушының эмоционалды тәжірибесін, оның өзін тәжірибе тақырыбымен саналы немесе жасырын байланысын бастайды және сонымен бірге оны осы мысалда "үйретеді", оған ұнайтын бейнелер мен үлгілерге еліктеуге деген ұмтылыс тудырады (яғни ұсынылған стандарттар). Әлемді танудың басқа формаларынан айырмашылығы, оны аналитикалық түрде от-ға бөледі. танылатын сегменттер мен объектілер, өнер оң принципті (адамдардың бірігуі мен өзара түсіністігіне ықпал ететін) теріс (сайып келгенде әлеуметтік деструкция мен адамдардың бөлінуіне әкелетін) қарама-қайшылыққа ерекше назар аудара отырып, оның кешенді	
--	--	--

	модельдерін жасау арқылы шындықты оның тұтас, синтезделген түрінде тануға және бейнелі бейнелеуге ұмтылады. Өнердің және жалпы көркем мәдениеттің әлеуметтік-мәдени функциялары көбінесе, біріншіден, адамдардың әлеуметтік тәжірибесін моральдық түсінумен және жалпылаумен және осы негізде көркемдік образдарда бейнеленген құндылық-нормативтік мінез-құлық пен сана бейнелерінің анықтамалық үлгілерін қалыптастырумен байланысты. Бұл функцияда көркем мәдениет дін мен философиямен байланысты, дегенмен ол осындай міндеттерді өзінің ерекшелігімен жүзеге асырады. тәсілімен. Екіншіден, жеке тұлғаны әлеуметтендіру және инкультурациялау міндеттерімен, оны адамгершілік және эстетикалық құндылықтардың, мінез-құлық модельдері мен рефлексивті позициялардың қауымдастық үшін өзекті жүйесіне, адамгершілік аспектіде жалпыланған адам өзара әрекеттесуінің нақты әлеуметтік тәжірибесіне, сондай-ақ жасанды түрде құрылған моральдық тәжірибеге енгізу. ойлап табылған бейнелер мен өмірлік қақтығыстар негізінде құрылған. Бұл адамдар игеретін осындай тәжірибенің жалпы көлемінің едәуір кеңеюіне, көрнекі мысалдар санының, ұсынылған мәдени үлгілердің көбеюіне әкеледі. Мұндай функция өнерді қоғам өмірін әлеуметтік реттеудің маңызды құралдарының біріне айналдырады, оның элементтерін неғұрлым жаппай таралуымен ерекшеленетін адамдардың санасына әсер ету тетіктерінің жұмысына қосуға әкеледі (бұқаралық білім беру жүйелеріне, бұқаралық ақпарат құралдарына, саяси құралдарға). насихаттау және т.б.). Үшіншіден, көркем мәдениеттің маңызды функциясы-өнер туындатқан көркемдік-мәдени құндылықтардың эталондық үлгілерімен қаныққан адамдардың эстетикалық тұрғыдан ұйымдастырылған (кеңістіктік, сәндік, зияткерлік, эмоционалды және басқа аспектілерде) тіршілік ету ортасын жобалау міндеті. Бұл функция өнерді материалдық өндіріс пен құрылыс саласымен тығыз байланыстырады, олардың түйіскен жерінде дизайн, сәндік-қолданбалы шығармашылық, сәулет және бейнелеу өнерінің монументалды жанрлары бар. Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары Рухани өндіріс саласы және оның нәтижелері – мәдениет: рухани техникалық этникалық экологиялық материалдық Бізге жеткен алғашқы опералық шығарма: "Аида» "Борис Годунов» "Дафна» "Севильский цирюльник» "Евридика» XIX ғасырдың аяғы-XX ғасырдың басындағы өнерде қалыптасқан бағыттардың жиынтығы деп аталады.: Модернизм Романтизм Классицизм Иррационализм Сюрреализм	
--	---	--

	Мәдениет құндылықтарынан жалпы бас тарту тұжырымдамамен белгіленеді: Декаданс Имморализм Ренессанс Нивелирлеу Нигилизм "Экран мәдениеті" әлеуметтік құбылыс негізінде пайда болды Өнеркәсіптік революция Ғылыми - техникалық прогресс Ғылыми-техникалық, ақпараттық революция және жаңа экономикалық қатынастар Ғылым мен өнердің гүлденуі Бұқаралық ақпарат құралдарын сапалы өзгерту	
№ 14 дәріс	Жаһандану жағдайындағы әлемдік және қазақ мәдениеті. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Жаһандану жағдайында қазақ халқының мәдени мұрасын сақтау мәселелері. 2. Жастар субмәдениеті және рухани моральдық, эстетикалық және діни құндылықтар мәселелері. 3. Отанға деген патриотизмді, мәдени бірегейлік пен ынтымақты, қазіргі қазақстандық жастардың білім алуына, прагматизмі мен бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудағы және тәрбиелеудегі мәдени институттардың рөлі. Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Қазіргі еуропалық және отандық мәдениеттің құрылымы күрделілігімен ерекшеленеді, онда әртүрлі деңгейлерді (қарапайым және мамандандырылған), әртүрлі түрлерді (элиталық, жаппай, классикалық және халықтық мәдениеттер), сондай-ақ өнер, техника, дін, ғылымды қамтитын көптеген мәдени құбылыстарды бөлуге болады. Қазіргі мәдениеттің күрделілігі, көп өлшемділігі әлемдегі барлық дамыған елдердің қоғамына тән екі процестің әсерінен туындайды: урбанизация және жаһандану. Қазіргі адамзат дамуының сипаты мен динамикасын анықтайтын құбылыстардың ішінде мәдениеттің жаһандануы деп атауға болады. Жаһандану-коммуникация, Көлік және экономикалық өзара іс-қимыл құралдарын дамыту негізінде жекелеген этникалық мәдениеттерді біртұтас әлемдік мәдениетке біріктіру (біріктіру, кіру) процесі. Жаһандық қаржы және тауар нарықтары, БАҚ, көші-қон ағындары мәдени алмасулардың тез өсуіне, барлық көріністерде әртүрлі мәдениеттер арасындағы тікелей байланыстарға әкеледі. Осы байланыстар барысында өмірдің көптеген дәстүрлі формалары мен ойлау тәсілдері жоғалады, сонымен бірге жаңа мәдени формалар мен өмір салты пайда болады. Ақпараттың, көптеген тауарлар мен идеялардың кең қол жетімділігінің арқасында жергілікті мәдениеттер өзгеріп, ерекше комбинацияларға енеді. Жаһандану бүгінде адамзат дамуындағы басты үрдістің рөлін атқарады, өйткені ол өмірдің барлық жақтарын және барлық мәдени компоненттерді: экономиканы, өнерді, саясатты, білім беруді және т. б. қамтиды. мәдениеттердің ұқсастығы, сәйкестігі, өйткені бұл дамудың қайнар көзі болып табылатын мәдени айырмашылықтар. Урбанизация (лат. Urbanus-қалалық) - қоғамның дамуындағы қалалардың рөлін арттыру, қалалардың өсуі, қала халқының үлес салмағын арттыру. Урбанизацияның себептері: - өнеркәсіп қалаларында шоғырлану;	1

	- қаланың мәдени және саяси функцияларын дамыту; - аумақтық еңбек бөлінісін тереңдету. Урбандалу үшін: қалаларға ауыл халқының ағыны; ірі қалалардағы халықтың шоғырлануы; халықтың өсіп келе жатқан маятниктік көші-қоны; қалалық агломерациялар мен мегалополистердің пайда болуы тән. Субмәдениет-бұл үлкен әлеуметтік топқа жататын және өзіндік құндылықтар жүйесімен, мінез-құлық нормаларымен және әдет-ғұрыптарымен ерекшеленетін үстем (ұлттық) мәдениеттің бір түрі. Субмәдениет қоғамның белгілі бір әлеуметтік немесе демографиялық бөлігінің мәдениеті болуы мүмкін (балалар мәдениеті, жастар, қарттардың субмәдениеті). Көбінесе субмәдениеттер жабық, автономды, мәдениеттің басым түрін алмастыруды талап етпейді, олардың нормалары мен құндылықтарын жарнамаламайды, өйткені бұл олардың өзіндік ерекшелігі мен тәуелсіздігін сақтауға мүмкіндік береді. Бірақ субмәдениеттерді оқшаулау процестері қоғам мен жалпыұлттық мәдениет үшін қауіпті болуы мүмкін, өйткені олар орталықтан тепкіш бағытқа ие, яғни қоғамның карама-қарсы топтарға бөлінуіне ықпал етеді. Теріс салдардың жарқын мысалы-маргиналды мәдениет. Маргиналды мәдениет-бұл мәдени және тарихи дәуірлер, дүниетанымдар, тілдер, этникалық мәдениеттер мен субмәдениеттер шегінде пайда болатын шекаралық мәдениеттер. Маргиналды тұлға-бұл мәдениеттер тоғысындағы өзінің қосарлы, тұрақсыз жағдайын білетін және нәсілдік немесе әлеуметтік антагонизмді өткір сезінетін тұлға. Жанжал жағдайы аз беделді топтың өкілдері беделді топқа кіруге ұмтылған кезде пайда болады. Психологтар 14-15 жастан 35 жасқа дейінгі адамдарды жастарға жатқызады. Бұл адам өмірінің әлеуметтік рөлдерді игеру кезеңі. Жастар мәдениетінің ерекшеліктері жастардың әлеуметтік топ ретіндегі қасиеттерімен анықталады: Жастардың басты белгілерінің бірі-соматикалық және ақыл-ой дамуының сәйкес келмеуімен күрделене түсетін психикалық процестердің қалыптаспауы. Көбінесе ата-аналарға немесе аға буынның басқа өкілдеріне толық экономикалық тәуелділік түрінде болатын экономикалық тұрақсыздық. Салдары-қоғамдағы төмен мәртебе. Ымыраға келудің айқын үрдісі жеке көзқарастар мен құндылықтар жүйесінің қалыптаспауымен байланысты. Динамизм, ұтқырлық, жаңа технологияларды тез және тиімді игеру мүмкіндігі. Жетілмеуі эмоционалдық-еріктік саласының соқтыратын қабілетсіздігі өз бетінше шешім қабылдау және жауап беру үшін оның сезімі, сенімсіздік төмендетуге және, сындылық өзіне. Осы факторлардың барлығы жастардың әлеуметтік шындыққа, аға буын өкілдеріне теріс, тым сыни көзқарасына айналады. Қазіргі қоғамда жастар мәдениеті егде жастағы адамдардың субмәдениетіне қарсы мәдениет ретінде әрекет етеді, бұл ұрпақтар арасындағы күрделі проблемалардың бар екендігінің көрсеткіші болып табылады. Екі субмәдениеттің өкілдері көбінесе бір-біріне наразылықтарын ашық айтады: өмір салты, мінез-құлық және құндылықтар жүйесі. Жастар субмәдениеті белгілі бір дәрежеде ұлттық мәдениетке қарсы тұрады, дегенмен бұл даулы мәселе. Карама- қарсы мәдениет-бұл үстемдікке қарсы бағытталған ерекше субмәдениет. Мәдениетке қарсы тенденциялар жергілікті мәдени құндылықтар өздерінің мәдени ортасынан асып, кең әлеуметтік қауымдастықтардың жалпыға	
--	--	--

	бірдей танылуын талап еткен кезде пайда болады. "Қарсы мәдениет" ұғымы Батыс әдебиетінде қоғамның хиппи, битники, андеграунд сияқты мәдени құбылыстарға қатынасын көрсету үшін пайда болды. Өнердегі, өмір салтындағы осы ағымдардың барлығы "әкелер әлеміне", аға ұрпаққа деген теріс көзқарастың көрінісі болды. Олар конвенциялардан бостандыққа деген ұмтылысты және қоғамдық пікір, мораль, этикет және басқа "қалдықтар" талаптарын білдірді. 3. Қазіргі мәдениет түрлілігімен ерекшеленеді. Қазіргі мәдениеттің негізгі түрлері-элиталық, жаппай, классикалық, ұлттық және этникалық (халықтық) мәдениеттер. Мәдениеттің "Барлығына арналған мәдениетке" және "таңдаулыларға арналған Мәдениетке" бөлінуі әрдайым дерлік болды: тіпті алғашқы кездерде де шаман немесе діни қызметкер ерекше білімі мен дағдылары бар элитаның өкілдері болған. Жазудың пайда болуымен білімді адамдардың мәдениеті мен этникалық, халықтық мәдениеттің арасында айырмашылықтар пайда болды. Осылайша, адамзат тарихында мәдениеттің қарапайым және мамандандырылған деңгейі арасында айырмашылықтар қалыптасты. 20 ғ. батыс қоғамында бұл айырмашылық элиталық және жаппай мәдениеттер арасындағы қарама-қайшылыққа әкелді. Бұқаралық мәдениет-бұл күн сайын үлкен көлемде өндірілетін мәдени өнімнің бір түрі. Жаппай мәдениетті тұратын жері мен еліне қарамастан барлық адамдар тұтынады деп болжанады. Бұл бұқаралық ақпарат құралдары мен коммуникацияларды қоса алғанда, әртүрлі арналар арқылы кең аудиторияға ұсынылатын күнделікті өмір мәдениеті. "Адамдар массасы" немесе" адам массасы " ұғымы уақыт өте келе өзгерді. Сонымен, 20 ғасырдың ортасында зерттеуші Белл қорытынды жасайды: масса-бұл табынның, бірізділіктің, шаблонның көрінісі. "Бұқаралық адам" - бұл өз қажеттіліктерін қанағаттандыруға, өркениет беретін барлық материалдық тауарларды пайдалануға бағытталған, шығармашылық және өндірістік қызметте пассивті, өзіне жүктелген нормалар мен құндылықтарды оңай қабылдайтын тұлға түрі. Мұндай адамның барлық ойлары ләззат алуға бағытталған. Бүгінгі таңда масса жалпы теріс нәрсе ретінде қабылданбайды. Массалар білімді, ақпараттандырылған болды. Бірақ бұқаралық мәдениет ұғымы келесі мазмұнға толы:" Бұқаралық мәдениет " осы мәдениетті жаппай тұтынуға арналған қазіргі постиндустриалды қоғамдағы мәдени құндылықтарды өндірудің ерекшеліктерін сипаттайды. Бұқаралық мәдениеттің тән белгілері: 1. қол жетімділік, 2. қабылдау жеңілдігі, 3. ойын-сауық бағыты, 4. нысаны мен мазмұнын оңайлату, 5. тікелей эмоционалды реакцияларға, кейде инстинкттерге жүгіну (мысалы, зорлық-зомбылық пен кісі өлтіру көріністері нақты өмірде агрессияны тудырады және оның көріну формаларын ұсынады), 6. сюжеттердің, жағдайлардың, кейіпкерлердің қайталануы және жанрлардың танылуы, 7. сұраныс пен тұтыну арасындағы тығыз байланыс (телебағдарламалардың рейтингтері, мысалы, хабарлардың көрсетілу уақытын айқындаушы болып табылады). Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары «Маргинал» ұғымын ғылыми айналымға кім енгізді? М.Мид	
--	--	--

	Р. Парк А. Фарж Т. Парсонс В. Парето Өркениеттер қақтығысын кім болжады? М.Ақбар Б.Льюис С.Хантингтон Махбубани Ф. Фукуяма «Мәңгірт» ұғымын ғылыми айналымға енгізген: Р. Парк Т. Парсонс Ш. Айтматов М.Мид В. Парето Мемлекет ішіндегі тіл мен мәдениетте әртүрлі бірнеше халықтардың өзара әрекеттесуі, олардың ортақ белгілерінің пайда болуына әкеледі-бұл: Мәдениеттердің ассимиляциясы Субмәдениет Мәдениеттердің шоғырлануы Акультурация Мәдениеттер интеграциясы Бір этностың екіншісінде кірігіп кетуі: Мәдениеттердің ассимиляциясы Субмәдениет Мәдениеттердің шоғырлануы Акультурация Мәдениеттер интеграциясы	
№ 15 дәріс	"Мәдени мұра", "Мәңгілік ел", "Рухани жаңғыру" мемлекеттік бағдарламалары. Қарастырылатын проблемалық мәселелер (дәрістер жоспары): 1. Мәдени саясаттың қазақстандық моделі. "Мәңгілік Ел" ұлттық идеясы. 2. Қазақстан халқы Ассамблеясы және оның қазақстандық қоғамның мәдени шығармашылығындағы рөлі. 3. Ұлттық кодты сақтаудағы "Мәдени мұра" бағдарламасының рөлі. Болашаққа көзқарас: "Рухани жаңғыру". Осы дәрістің қысқаша мазмұны: Мемлекеттік "Мәдени мұра" бағдарламасы әзірленді бастамасы бойынша Қазақстан Президенті Н. Назарбаев. 2003 жылы Мемлекет басшысы Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстанның орасан зор мәдени мұрасын зерделеудің тұтас жүйесін, мемлекеттік тілдегі гуманитарлық білімнің толыққанды қорын құруға, тарихи-мәдени және сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруді қамтамасыз етуге, ұлттық әдебиет пен жазудың сан ғасырлық тәжірибесін жинақтауға бағытталған арнайы бағдарлама әзірлеуді тапсырды. Бағдарламаны іске асыру 2004 жылы басталып, екі жылға есептелген. Кейіннен бағдарламаның тағы екі кезеңі әзірленді: 2007 жылдан 2009 жылға дейін және 2009 жылдан 2011 жылға дейін. "Мәдени мұра" мемлекеттік бағдарламасы рухани және білім беру қызметін дамыту саласындағы негізгі құжатқа, мәдениетке мемлекеттік көзқарасты айқындаған стратегиялық ұлттық жобаға айналды. Қазақстан ТМД	1

	елдерінің ішінде бірінші болып осындай ауқымды жобаны іске асыра бастады. "Мәдени мұраның" мақсаты – елдің тарихи-мәдени мұрасын зерделеу, қалпына келтіру және сақтау, тарихи-мәдени дәстүрлерді жаңғырту, Қазақстанның мәдени мұрасын шетелде насихаттау. Бағдарлама бірнеше бағыт бойынша жүзеге асырылады: - ұлттық мәдениет үшін ерекше маңызы бар тарихи-мәдени және сәулет ескерткіштерін қайта жаңғырту; - археологиялық зерттеулер; - қазақ халқының мәдени мұрасы саласындағы ғылыми жұмыстар; - ұлттық әдебиет пен жазудың көпғасырлық тәжірибесін қорыту, кең ауқымды көркем және ғылыми серияларды құру. Жобаның ауқымы туралы қазіргі Қазақстанның барлық зияткерлік әлеуеті: әдебиет пен өнердің академиялық институттары, философия, тарих және этнография, тіл білімі және т.б., Ұлттық кітапхана, елдің жоғары оқу орындары қатысады. 2012 жылғы желтоқсанда Мемлекет басшысының ел халқына Жолдауында Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі Даму стратегиясы ұсынылды. Оның басты мақсаты-мықты мемлекет, дамыған экономика және жалпыға ортақ еңбек мүмкіндіктері негізінде берекелі қоғам құру, Қазақстанның әлемдегі ең дамыған отыз елдің қатарына кіруі. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін "Қазақстан-2050" Стратегиясы жеті ұзақ мерзімді басымдықты іске асыруды көздейді: 1. Жаңа бағыттың экономикалық саясаты-табыстылық, инвестициялардан қайтарым және бәсекеге қабілеттілік қағидаттарындағы жан-жақты экономикалық прагматизм. 2. Ұлттық экономиканың жетекші күші – кәсіпкерлікті жан – жақты қолдау. 3. Әлеуметтік саясаттың жаңа принциптері - әлеуметтік кепілдіктер мен жеке жауапкершілік. 4. Білім мен кәсіби дағдылар – заманауи білім беру, кадрларды даярлау және қайта даярлау жүйесінің негізгі бағыттары. 5. Мемлекеттілікті одан әрі нығайту және қазақстандық демократияны дамыту. 6. Дәйекті және болжамды сыртқы саясат-ұлттық мүдделерді ілгерілету және өңірлік және жаһандық қауіпсіздікті нығайту. 7. Жаңа қазақстандық патриотизм-біздің көпұлтты және көпконфессиялы қоғам табысының негізі. "Рухани Жаңғыру" - жаһанданудың барлық заманауи қауіп-қатерлері мен сын-қатерлерін ескере отырып, қазақстандықтардың рухани құндылықтарын жандандыруға бағытталған Мемлекет Басшысының бағдарламалық мақаласы. Мақала қоғамдық сананы жаңғыртудың, бәсекеге қабілеттілікті, прагматизмді дамытудың, ұлттық бірегейлікті сақтаудың, білім табынуын және азаматтар санасының ашықтығын дәріптеудің маңыздылығын атап көрсетеді. Бұл қасиеттер қазіргі заманғы қазақстандықтың негізгі бағдары болуы тиіс. "Туған жер" - барлық уақытта ұлттық бірегейліктің іргетасы айналасында тұратын барлық этностардың дәстүрлері мен мәдениетін қалыптастырған Туған жер болды. Отанға деген сүйіспеншілік сияқты қасиетті сезім өмірдің барлық салаларында жаңа жетістіктерге жетелейді. "Туған жер" арнайы жобасы "кіші отанды" дамытуға, азаматтарды туған өлкені дамытуға тартуға, сондай-ақ әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған. Қасиетті география - адамның рухани дамуы оның туған жерімен, мәдениетімен және тарихымен байланысты. Олар адам үшін оның	
--	---	--

өміріндегі Нұсқаулық. Мұндай бағдарлардың қатарына ұлы ата-бабалардың ерліктерін қосуға болады, олардың жеке тұлғалары қажылық және ұлттың мәдени байытуы үшін орындар түрінде мәңгі қалады. Мұндай жерлерді білу бізге көп нәрсені үйренуге және олардан қажетті өмірлік күш алуға мүмкіндік береді. Осыған байланысты қасиетті Географияны құру адамның рухани байыту мәселесін ғана емес, сонымен бірге біздің тарихымыздың, мәдениетіміздің және дәстүрлеріміздің байлығын да атап өтеді. Бөлімде қасиетті орындар, олардың тарихы мен ерекшеліктері туралы ақпарат бар.

Қазіргі Қазақстан мәдениеті. Қоғам прогресінің басты көрсеткіші оның мәдени жетістіктері болды. Сондықтан бұл жетістіктерді әлемдік деңгейде танымал ету өте маңызды. "Жаһандық әлемдегі заманауи қазақстандық мәдениет" арнайы жобасының арқасында отандық мәдениеттің барлық заманауи жетістіктерімен танысуға мүмкіндік бар. Бәсекеге қабілетті қызметтің кез-келген түрі сияқты, Мәдениет жақсы ойластырылған және өміршең болуы керек. Бөлім отандық әртістердің, суретшілердің, шығармашылық ұжымдардың, жазушылардың және басқа да мәдениет, әдебиет, кескіндеме қайраткерлерінің шығармалары туралы барлық ақпаратты қамтиды. Бөлімнің мультимедиялық бөлімінде фото және бейне материалдармен, отандық әртістердің өнер көрсетулерінен алынған кадрлармен танысуға, сондай-ақ олардың шетелде және Қазақстанда қатысуымен өтетін алдағы Мәдени іс-шаралар туралы ақпаратты білуге болады.

Жаһандану дәуірінде барлық ағымдағы сын-қатерлер мен уақыт қатерлерін қабылдайтын жаңа буын қалыптастыру аса маңызды болып табылады. Бұл үшін негізгі құрал-білім беру. Әлеуметтік-гуманитарлық саладағы 100 жетекші оқулықты аудару бәсекеге қабілеттілік пен прагматизм рухында тәрбиеленген қазақстандықтардың жаңа буынын қалыптастырудағы дұрыс қадам болып табылады. Бөлімде аударылған кітаптар, олардың авторлары, оқулықтарға сілтемелер, сондай-ақ шолулар туралы ақпарат бар.

"Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру" атты мақаласында Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев "Қазақстанның 100 жаңа есімі" жобасын құруды ұсынды. Жобаға еліміздің қалыптасуы мен дамуына қатысатын Қазақстан азаматтары қатысады. Мұнда әр түрлі өңірлерден, жастардан және ұлттардан келген, жұмыста, жеке және қоғамдық өмірде жетістікке жеткен адамдардың оқиғаларымен танысуға болады.

Латын әліпбиіне көшу. Бөлімде қазақ әліпбиінің латын әліпбиіне көшу барысы туралы өзекті ақпаратпен, жаңа әліпбиді зерделеу жөніндегі әдістемелік материалдармен және ұсынымдармен танысуға болады.

"Ұлт жоспары - бес институционалдық реформаны іске асыру жөніндегі 100 қадам", 85 және 89 қадамда Мәңгілік Ел идеясына патриоттық акт жобасын құру бойынша міндеттер және мектептегі білім берудің қолданыстағы оқу бағдарламаларына Мәңгілік Ел құндылықтарын енгізу міндеттері түрінде арналды.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев "Қазақстан-2050 "Стратегиясы" атты Қазақстан халқына Жолдауында Мәңгілік Ел идеясын кеңінен жариялады. Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" 2012 жылдың желтоқсанында.

Осы Жолдауда Мемлекет басшысы еліміздің барлық саяси және қоғамдық күштерін бей-жай қарамауға және жұмысқа қосылуға шақыра отырып, "Мәңгілік Ел" Патриоттық актісін әзірлеуді және қабылдауды ұйымдастыруды тапсырды.

	2012 жылғы Жолдауда Мәңгілік Ел идеясы қазақ тілінде жарияланғаны белгілі, мәтіннің орыс нұсқасында ол жоқ, сондықтан, осыған байланысты, қазақстандық БАҚ беттерінде талқылау белсенді және жемісті болған жоқ. 2015 жылы Мәңгілік Ел идеясын рәсімдеу жұмыстары айтарлықтай жанданды. Ең алдымен, Мәңгілік Ел идеясының негізгі құрамдас бөлігі ретінде Қазақстанның барлық азаматтарының теңдігі нақты айқындалды. 2015 жылғы 11 наурызда Президент сайлауы қарсаңында өткен Нұр Отан партиясының кезектен тыс съезінде ел басшысы өз идеясының құрамдас бөліктерін басқаша тұжырымдап, оны біртектілік мәселелерімен байланыстырды: "...қазақстандық бірегейлікті одан әрі нығайту қажет. Ол азаматтық қағидатына негізделуі керек. Барлық азаматтар бір құқық көлемін пайдалануы, бір жауапкершілік жүгін көтеруі және тең мүмкіндіктерге қол жеткізуі тиіс. Мәңгілік Ел идеясының негізінде біріктіруші құндылықтар-бұл азаматтық теңдік; еңбексүйгіштік; адалдық; ғылым мен білімге табыну; зайырлы ел - толеранттылық елі. Бұл жағдайда азаматтық тұрақты және табысты мемлекеттің ең сенімді іргетасы болады". Сондай — ақ, ол: "жалпы азаматтық құндылықтар жүйесінде Мәңгілік Ел идеясы-екінші Конституция сияқты болуы тиіс. Қазақстан халқы Ассамблеясының сессиясында талқылау және барлығына түсінікті Мәңгілік Ел құжатын әзірлеу. Мектептерде Мәңгілік Ел идеясының құндылықтарын оқытуды оқыту бағдарламасын енгізу қажет". Осы дәріске ағымдық, аралық және аралық бақылауға арналған тест тапсырмалары мен сұрақтары "Мәдени мұра" мемлекеттік бағдарламасы қай жылы қабылданды? 1991 1996 2000 2001 2003 Тіл мен мәдениетке байланысты бірнеше тәуелсіз халықтардың біртұтас, үлкен этносқа бірігуі-бұл Мәдениеттердің ассимиляциясы Субмәдениет Мәдениеттердің шоғырлануы Аkkультурация Мәдениеттер интеграциясы Мәдени жадынан айрылған адам: Маргинал Диссидент Нигилист Неофит Манкурт Гуманизм-бұл Адамгершілік Адамшылдық сүйіспеншілік Мәдениеттілік Тәрбиелілік Антропоцентризм-бұл: Адамзат тарихының стихиялық дамуы Мәдениеттің циклдік дамуы Адам ақылының құдіреті	
--	--	--

	Құдайлардың адам бейнесіндегі көрінісі объективті әлемді танудан бас тарту	
--	---	--